

TARİHÎ LEHÇELERDEN GÜNÜMÜZE AT DONLARI VE NİŞANE ADLARI*

*Hatice EMİNOĞLU***

ÖZET

Söz varlığı içinde, genelde sözlükteki türlerine göre adlar, özelde hayvan adları ve renk adları, varlıkların kendisi ile onların adı arasındaki ilişkiyi dilbilimsel anlamda ortaya koyan birimler olarak önemli bir yere sahiptir. Bu yazı; at donları, atın beden ve bacak görünüşleri, nişaneleri ve yelesinin rengi ile ilgili sözcükleri içermektedir.

Bu çalışmada, Türk kültüründe önemli bir yeri olan at kavramı çerçevesinde, Türk dilindeki at donlarıyla ilgili söz varlığının oran olarak çokluğunu göstermek; insan-varlık ilişkisi bakımından, atın toplumsal yaşamdaki yerini kaybetmesiyle orantılı olarak at ve at donlarıyla ilişkili Türkçedeki sözlerin azaldığını ve yok olmaya yüz tuttuğunu vurgulamak; zaman içinde oluşmuş söz varlığı derlenerek varlık olarak at ve atın donları için kullanılan adların, varlık-varlık adı ilişkisini inceleyecek dilbilimi çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu yazıda, derlenen sözcükler, Türkçenin genel söz varlığını içine alan tarihî lehçelerin sözlükleri ve kaynaklarının dizinleri; Türkiye Türkçesinin tarihî ve günümüz sözlükleri; Türkiye Türkçesi ağızları sözlükleri ve ağız çalışmalarına eklenmiş dizinler; temel gramer kitapları dizinleri; konuyla ilgili kitap ve makaleler ile bu konuda hazırlanmış sanal sitelerden alınmıştır. Türkiye Türkçesinden başka günümüz Türk lehçelerindeki adlandırmalar, buraya alınmamıştır.

Çalışmamızda, at donları için 573; baş ve boyun bölgesi nişaneleri için 143; bacaklar ve bacak bölgesi nişaneleri için 83; yele ve kuyruk rengi için 21 olmak üzere toplam 820 ad, madde başı olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: at, at renkleri, at donları, tarihî Türk lehçeleri, nişaneler

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, El-mek: Ttice.Kutlar@gmail.com

THE NAMES OF HORSES ACCORDING TO THEIRS COAT COLORS, AND THEIR SIGNS, FROM HISTORICAL TURKISH DIALECTS THROUGH PRESENT

ABSTRACT

Within vocabulary, names in general as per their type in a dictionary and specifically names used to designate animals and colors have an important place as units establishing the link between things and their names in a linguistic sense. This paper includes names related to horse coats (hair), body and leg appearances and signs of horses, and color of their mane hair.

The purpose of this paper is to demonstrate proportional vastness of vocabulary in Turkish regarding horse coats, emphasize that Turkish words related to horses and horse coats tended to decrease and sank into oblivion in parallel to disappearance of horses from social life with regards to relation of people with things and contribute to linguistic studies by analyzing links between things and names departing from names used for horses and horse coats by compiling the vocabulary generated over time within the framework of the horse concept, which has an important place in Turkish culture.

The words complied in this paper have been taken from the dictionaries of historical dialects comprising of the general vocabulary of the Turkish language and the indices of sources, historical and modern day dictionaries on the Turkish language spoken in Turkey, dictionaries on the accents of the Turkish language spoken in Turkey and indices added to accent studies, basic grammar book indices, books and articles on the topic and online web sites prepared related to the theme. Nomenclatures in modern day Turkish dialects other than the Turkish language spoken in Turkey have not been included here.

In this study, totally 820 names were determined; 573 names for horse coats; 143 for head and neck signs; 83 for leg signs; 21 for mane and tail.

Key Words: horse, horse coat colors, historical Turkish dialects, horse signs, horse markings

Söz Başı

Bir dilin temel söz varlığı içinde yer alan maddi ve manevi kültüre ait kavramlar önemli bir yer tutar. “Maddi kültür denince bilim dilinde flora ve fauna adı altında toplanan değişik kavramlar da aynı çerçeve içine girmektedir...” “Fauna, aynı çevrede bulunan ve insanların bir bölümünden yararlandıkları, özellikle tarım ve hayvancılıkta insanlara yarar sağlayan hayvanları göstermektedir.”¹ Dolayısıyla, bireyin veya toplumun hayatında, kendine en yakında bulunan ve birinci derecede yer edinen kavramlar, maddi ve manevi kültürün çerçevesini gösteren önemli öğelerdir. Bu kavramlar veya nesneler

¹ Doğan Aksan, *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Engin Yayınları, Ankara 1996, s. 26.

adlandırılırken konuşulan dilin temel söz varlığı oluşturulmakta veya o zaman için yabancı söz varlığı da ortaya konmaktadır. Bu anlamda, at ve atla ilgili kavramların Türk dili tarihi açısından önemi ortadadır.

“At, tarih boyunca Türk insanının kolu-kanadı, kardaşı, yoldaşı; beslenme, giyinme, yeni yerleşim yerleri keşfetme, uzak diyarları fethetme aracı olmuştur.”²

Türk insanının yaşamında kendine en yakın varlık olarak yer almış at, sadece ondan yararlanma yönüyle değil, aynı zamanda onun insan ile olan ilişkileri bakımından da önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin, atların hastalıkları ve onların hastalıklarını iyileştirmek üzerine bir literatür oluşmuş; baytarnameler meydana getirilmiştir.

Gerçek yaşamın içinde olduğu kadar, Türk insanının duygusal dünyasında da atın yeri özeldir. At, Karacaoğlu’nın dilinde bir sevgilidir, sevgilinin vasıfları ile atın vasıfları eşdeğerdir:

Atın höyük sağı, kalkan döşlüsü / Kalem kulaklısı, çekiç başlısı / Güzelin dal boylu samur saçlısı / Severim kır atı, bir de güzeli (Karacaoğlu)

Atın Türk insanının hayatındaki yeri modern yaşamın gerekleriyle birlikte azalmıştır. İnsan-varlık ilişkisindeki bu değişiklik sebebiyle artık atlar, Türk insanının hayatında eskisi kadar önemli olmadıklarından, onlara ait pek çok sözcük de kullanımdan çıkmıştır. Atlar, günümüzde özel merak veya yarış amaçlı, kısmen de köylerde eskiden beri süregelen işlerde kullanılmak üzere beslenmektedir. Dolayısıyla, bir zamanlar ‘herkes’ tarafından bilinen adlandırmaların çoğu, artık unutulmaya yüz tutmuş; bunlar, sadece atlarla ilgili olan ‘çok az’ sayıda kişi tarafından bilinir olmuştur. Bu sebeple, tarihi lehçelerden günümüze gelen ve atları bu yönüyle adlandıran söz varlığının ortaya çıkarılması, bir araya toplanması, bunların unutulup kaybolmaması önemli bir konudur.

“Bilindiği gibi, dil dünyayı değil, dünya dili belirler; bu yüzdendir ki, dildeki her türden değişimin kaynağı, insan-varlık ilişkilerindeki değişimlerdir.”³

“Herhangi bir konudaki bilgilenmelerin artması, sözlerin anlam alanlarının bölünmesine ve onların yeni adlarla adlandırılmalarına; bilgilenmelerin zayıflaması ve komşu kavramların, dolayısıyla bunların adlarının dilde kullanılma yüzdelerinin düşmesi de, anlam alanlarının komşu alanları da içine almasına yol açar. Bütün bunlar, dili kullanan topluluğun hayat seyrine bağlıdır; dildeki anlam bölünme ve birleşmeleri, dili kullananların insan-varlık ilişkilerinin güçlenmesinin veya güçsüzleşmesinin sonucudur. Kaybolan bilgi, zayıflayan, önemsizleşen bilgi, yerini ve dolayısıyla adını, daha önemli komşu bilgilerin adına terk eder; yeni bölme ve birleştirmeler olan bilgilenme arttıkça ise, yeni kardeş ve komşu bilgiler doğar ve bunlar doğar doğmaz şu veya bu

² Geniş bilgi için bk. Ali Abbas Çınar, *Türklerde At ve Atıcılık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 1.

³ Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012, s. 542.

kaynaktan seçilen işaretlerle adlandırılırlar. Bu yüzden toplulukların bilgilenmelerinin zengin olduğu konulara ait sözler, çok anlamlı sözlerdir.”⁴

Türklerin en yakınındaki varlık olan atlarla ilişkisi ve atların Türkler için önemi bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla, Türk kültüründe ve yaşantısında at ve onunla ilgili konuları ele alan pek çok çalışma yapılmıştır.⁵ At ile ilgili genel çalışmaların yanı sıra, tarihî metinleri tarama yoluyla ve konu sınırlandırılarak belli bir dönemin atla ilgili genel söz varlığını ele alan müstakil çalışmalar⁶ veya at donları ile ilgili adlandırmaları, sadece bir lehçenin ağızlarıyla⁷ veya tarihi Türk lehçeleriyle sınırlayan⁸ makaleler de bulunmaktadır.

Atlarla ilgili kavramları derleyen veya onları yorumlayan çalışmalarda konu, belli bir dönemle sınırlandırılmış veya genel kavramlar içinde at donlarıyla ilgili adlandırmalara da pek az sayıda yer verilmiştir. Bu yazıda, inceleme alanı genişletilerek Eski Türkçeden günümüze kadar yazılmış pek çok tarihî kaynak, konuyla ilgili yayın ve sanal site taranmıştır. Ayrıca, bu konuda yapılan çalışmalarda, aşağıda açıklanacağı gibi, genel değerlendirmeler içinde sınırlı olarak söz edildiği hâlde, at donlarına göre adlandırmaların sınıflandırılmasında yer verilmemiş “nişane” adı verilen adlandırmalar da çalışmamıza dâhil edilmiştir. Ancak, Türkiye Türkçesinden başka, günümüz Türk lehçelerindeki terminoloji, buraya alınmamıştır.

Bu çalışmada, derlenen sözcükler, Türkçenin genel söz varlığını içine alan tarihî lehçelerin sözlükleri ve kaynaklarının dizinleri; Türkiye Türkçesinin tarihî ve günümüz sözlükleri; Türkiye Türkçesi ağızları sözlükleri ve ağız çalışmalarına eklenmiş dizinler; temel gramer kitapları dizinleri; konuyla ilgili kitap ve makaleler ile bu konuda hazırlanmış sanal sitelerden alınmıştır. Bu sözcükler, at donları, atın beden ve bacak görünüşleri, nişaneleri ve yelesiyle ilgili sözcüklerdir.

Türk insanı, kendisi için son derece önemli olan atları -dil bilimsel anlamda nedenli veya nedensiz olarak- sadece donlarına (tüy renklerine) ve nişanelerine göre değil, gördükleri işe göre de adlandırmıştır.⁹ Bu şekilde genel

⁴ Günay Karaağaç, *age.*, s. 540.

⁵ Hayri Başbuğ, *Aşiretlerimizde At Kültürü*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1986; Nazmi Sevgen, *Türklerde At ve Atçılık*, 1937; Faruk Sümer, *Türklerde Atçılık ve Binicilik*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1983; Ali Abbas Çınar, *Türklerde At ve Atçılık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993; *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, (Editör: Emine Gürsoy Naskali), Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995; Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, *Yoldaşımız At*, YKY Yayınları, İstanbul 2002; Enver Yazar, *At (Yetiştiricilik, Tedavi, Anestezi, Viral Aşılar, Klinik Beslenme)*, Nobel Tıp Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011.

⁶ Burhan Paçacıoğlu, “Türkçe’nin Sözcük Dağarcığı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*, Sayı 2, Yıl 2003, s. 145-175. [Bu makalede, at ile ilgili genel isimlendirmenin yanı sıra atın cinsiyetiyle, rengiyle, yaşıyla, göreviyle, soyuyla, mizacıyla, yürüyüş şekilleriyle; atın vücuduyla, atın koşum takımlarıyla, atın barındırdığı yerlerle, atla ilgili olan kişilerle, at hastalıklarıyla ve genel olarak at kültürüyle ilgili isimler ve fiiller yer almaktadır.]

⁷ Murat Küçük, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında At, At Donları ve Nişaneleri ile İlgili Adlandırmalar”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/4, 2012, s. 2287-2304.

⁸ Gülden Sağol, “Tarihî Şivelerde At Donları”, *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, (Editör: Emine Gürsoy Naskali), Türkiye Jokey Kulübü Yayınları, İstanbul 1995, s. 126-146. [Güliden Sağol, bu makalesinde, 44 at donu tespit etmiştir.]

⁹ Ali Abbas Çınar, *Türklerde At ve Atçılık*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 26-27: [Bu kaynakta atların adlandırılmasıyla ilgili şu bilgi de yer alır: “Türkler, atlarına gördükleri işe göre de ad vermişlerdir: 1. *İlgar atı*: Mühim haberleri götüren süvarilerin kuvvetli ve dayanıklı atlarıdır; 2. *Menzil Atı*: Posta süvarilerinin atlarıdır. 3. *Cenk atı*: Akıncı ve süvarilerin bindikleri atlardır; 4. *Koşu atı*: Yarışlarda kullanılan atlardır; 5. *Yedek atı*: Süvari yedeklerine verilen

olarak atın adlandırılmasının yanında, atın yürüyüş biçimlerine, huylarına, yaşlarına göre veya

atın vücudunun en küçük uzvuna varıncaya kadar tüm özellikleri belirlenip onlara da birer ad verilmiştir. Bu konudaki söz varlığı da hatırı sayılır orandadır.

Türk dilinde *ton* veya *don*, *doñ* olarak geçen sözcük, ‘giysi, elbise, giyecek, giyim...’ anlamının dışında, Türkçenin sözlüklerinde ve çeşitli kaynaklarda: *don*, *doñ*‘at tüyünün rengi (BYKS; MBTS; TETTL); atın kıl örtüsünün gösterdiği renk (Emiroğlu: 63); atın vücudunu örten kılların, yelenin ve kuyruğun rengi (Hayvanansk.); at kılının rengi (KBS; TS); atın rengi (RTK)’ veya *ton* ‘hayvan rengi (BTL II, DS X, KBS); at tüyünün rengi (BTL III)...’ şeklinde anlamlandırılır.

Atların bedenini saran kıllar (yele ve kuyruk dâhil), bir çeşit atın elbisesidir. Dolayısıyla *don*, hem atların bedenini saran kıllara verilen addır hem at kılının rengidir.

Atın bedeninde dört çeşit kıl bulunur:

“1) Örtücü kıllar: Atın baş, boyun, beden ve bacaklarını örten kılların tümüdür. Atın donunu bu kıllar belirler.

2) Koruyucu kıllar: yele, perçem, kuyrukta bulunan uzun ve sert kıllar ile bazı at ırklarında çok, bazılarında az olarak bulunan topuk kıllarıdır.

3) Duyucu kıllar: Gözler, burun ve ağız kenarlarında bulunan, köklerinde çok duyarlı sinir uçlarından oluşan uzun, seyrek görünümlü az sayıda kıllardır.

4) Yapağımsı kıllar: Atlarda örtücü kıllar arasında çıkan vücut sıcaklığını korumaya yarayan, uzun ince dalgalı kıllardır. Don rengini etkilemezler.”¹⁰

Atlar, adlandırılırken veya tarif edilirken bedeni saran bu kılların rengi dikkate alınmıştır. Atların kıllarının rengine göre adlandırması sonucu ortaya çıkan sözcükler, Türkçenin renk zenginliğinin göstergelerinden biridir.

Donlarına göre atların adlandırılmasında, genelde şu sınıflandırma kullanılmaktadır:

“1. Aslı (Esas) donlar

a. Basit (saf) donlar: *al*, *yağız*, *izabel*

b. Birleşik (mürekkep) donlar: *doru*, *kula*, *sincabî*

c. Karma (muhtelit) donlar: *kurt kulası*

2. Türemiş (Müştak) donlar: beyaz, kır, boz, ahreç,

isimdir; 6. *Semer atı*: Yük ve çekim atıdır; 7. *Aşı Atı*: Damızlıkta kullanılan atlardır; 8. *Alay atı*: Merasimlerde kumandan ve subayların bindikleri atlardır; 9. *Araba atı*: Arabalara koşulan atlardır; 10. *Av atı*: Avlara gidilirken binilen atlardır. Peşenk adı verilen ve at kervanlarının önünde yer alarak yol gösteren atları da bu kategoriye dâhil etmek gerekir. Peşengin arkasında bulunan ve ona yardımcı olan ata “kol peşenk”, kervanın sonunda bulunana “poççık” deniliyor.”]; ayrıca bu konuda bk. Burhan Paçacıoğlu, 2003, s. 151-152.

¹⁰ Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, *Yoldaşımız At*, YKY Yayınları, İstanbul 2002, s. 59-60.

3. Alaca (Müzdeviç) donlar: beyaz-al alacalar, beyaz-yağız alacalar, beyaz-doru alacalar.”¹¹

Bunların dışında, donun ayırıcı özellikleri de kılların renkleriyle ilgilidir: sinekli, kaplan, kömür lekesi, hareli, kar yağdı. Bu özelliklere bağlı olarak türetilen adlar da renk adları açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Atların donlarına göre sınıflandırılmasında kullanılan yukarıdaki üç madde, at kıllarının renkleriyle ilgili sözcük alanını belirlemek için yeterli değildir. Başka bir ifadeyle, at kıllarıyla ilgili adlandırmalarda görülen renk adlarına, nişane adı verilen, renk farklılığı yaratan kıllardan yararlanılarak oluşturulmuş adlar ile farklı yele ve kuyruk rengi için kullanılan adları da katmak gerekir.

“Koyu donlu atların alnında, burun üstünde, bacaklarında ve tırnaklarında görülen, beyaz kılların oluşturduğu beyaz lekelere ‘nişane’ denir.”¹²

“Belli başlı nişane türleri şunlardır: 1. Alın nişaneleri 2. Burun üstü nişaneleri a) Akıtmalar, b) Abraş 3. Bacak nişaneleri (Seki) 4. Vücut nişaneleri 5. Tırnak nişaneleri”¹³

At donları için kullanılan sınıflandırmaya nişaneler ile yele ve kuyruk rengi adlandırmaları da eklendiğinde, at donları ve nişaneleri için kullanılan renk adlarının çerçevesini çizmek için aşağıdaki şekilde bir bölümlene yapmak mümkündür:

I. At Donları (tonları) İçin Kullanılan Adlar

1. Aslı (Esas) Donlar

1.1. Basit (Saf) Donlar: *al, yağız, izabel*

1.2. Birleşik (Mürekkep) Donlar: *doru, kula, sincabi*

1.3. Karma (Muhtelit) Donlar: *kurt kulası*

2. Türemiş (Müştak) Donlar: beyaz, kır, boz, ahreç,

3. Alaca (Müzdeviç) Donlar: beyaz-al alacalar, beyaz-yağız alacalar, beyaz-doru alacalar.”

II. Baş ve Boyun Bölgesi Nişaneleri İçin Kullanılan Adlar

III. Bacaklar ve Bacak Bölgesi Nişaneleri İçin Kullanılan Adlar

IV. Yele ve Kuyruk Rengi İçin Kullanılan Adlar¹⁴

Çalışmamızda yer alan sözcük ve kavramlar, yukarıdaki dört ana başlık altında, alfabetik olarak düzenlenmiştir. Madde başı sözcüğün alıntılandığı

¹¹ Geniş bilgi için bk. Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, age.: 67-75; Ali Abbas Çınar, age., s. 25.

¹² Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, age., s. 75-80.

¹³ Kudret Emiroğlu-Ahmet Yüksel, age., s. 75-80.

¹⁴ Bazı açıklamalarda sözcük, genel olarak ‘hayvan’ gibi belirsiz bir açıklama içinde bulunduğu, bu ifadenin atları da kapsadığı düşüncesiyle, konuya dâhil edilmiştir.

kaynakların kısaltmaları da alfabetik olarak dizilmiştir. Madde başıyla ilgili açıklama birden fazla kaynaktan aynı ise taranan kaynakların kısaltmaları art arda verilmiş ve kendi arasında alfabetik olarak gösterilmiştir. Sayfa numarası belirtilmeyen kısaltmalar, sözlük şeklinde hazırlanan veya sözlüğü/dizini olan çalışmalardır. Bazı sözcüklerin kökeni, taradığımız kaynaklarda gösterilmiş bazıları gösterilmemiştir. Bu konuda taranan kaynaklara bağlı kalınmıştır.

I. At Donları (Tonları) İçin Kullanılan Adlar

abeş Kula renkli at; derisi alacalı hayvan (DS I). Gözlerinin önü kırmızıya çalar, kuyruğu yelesi kır, sevimsiz kırmızı renkli at, kula renkte at (Küçük: 1835). Benekli at (Küçük:1835).

bk. *ebeş, ebreş*

ablakAr. Siyah- beyaz renkli, tüysüz (at) (Hul.). Ala, beyaz ve siyah lekeli at (Küçük: 1845). Alabacak tabir olan erkek at, gösterişli at (LC). Akli karalı cenk atı, sekülü, gösterişli (at) (LO). Alaca (at), akli karalı, gösterişli ve güzel (at) (MBTS). Alaca, alacalı at (MS). (*Rengi alaca olan*) siyahlı beyazlı (at) (SS).

bk. *abrak, alabacak*

abrak Ahrâc gibi büyük lekeli, siyah ve beyazlı, ablak (at) (LO).

bk. *ablak, ahrac*

abraş, abrâş Ar. Alacalı, benekli güzel at (BD). Alaca benekli at (BTL I; Küçük: 1845; LO; RTK; SA I). Doru at; hayvanların kış taraflarındaki leke; yüzü, vücudu alaca benekli, lekeli hayvan (DS I). Alacalı at (Kanar). Alaca benekli at, tüysüz yerlerinde uyuz gibi illeti olan at (KTS). Bir at donu (LO). Abraş, har ve benekli, alacalı hayvan (LO). Alacalı, benekli (at)(MBTS; OTAL). Kaplan postu gibi benekli ve büyücek parça parça lekeleri olan şeylere denir: *abraş at* gibi (SA I).

bk. *abreş, ebeş, ebreş*

abraş kilit Uğursuz sayılan bir at donu (DS I).

abreş Alaca benekli at, abraş (LC).

bk. *abraş, ebreş*

açık ahreç Beyaz(ı) bol (at) (w1). (Atlarda) beyaz kıllar kırmızılardan fazladır (Emiroğlu: 74).

bk. *ahreç*

açık al Açık kırmızı ya da açık kahverengi don (w1; Emiroğlu: 67; Hayvanansk.).

açık al alaca Beyaz-al alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

açık boz (Atın donunda) beyazlar kırmızılardan çok (w1). (Atlarda) beyaz kıllar kırmızılardan fazladır (Emiroğlu: 71).

açık demiri kır (Emiroğlu: 71).

bk. *demiri kır*

açık doru Bir at rengi (w1; BYKS, 209; Hayvanansk.; KAT; OAS). (Örtücü kıllar) açık kırmızı ya da soluk kırmızıdır (Emiroğlu: 69). (At donlarından) doru rengin açık olanı (Küçük: 1837).

bk. *al, doru, tori*

açık doru alaca Beyaz-doru alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

açık izabel Çok hafif sarımsı bir rengi andırır (Emiroğlu: 68).

bk. *ak izabel*

açık kahverengi Kestane rengi, kula (BTL III).

açık kanatlı al Kırmızı izabele verilen diğer bir ad (Emiroğlu: 68).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

bk. *akkanat al, izabel, kırmızı izabel*
açık kır Biraz siyah (olan at donu) (w1).

açık kula (Örtücü kıllar) açık sarıdır (Emiroğlu: 69; w1).

açık kurt kulası (Örtücü kıllarda) sarılık siyahlığa baskındır (Emiroğlu: 70).

açık pekmez rengi Pekmezkefi, kulanın biraz koyusu (olan at donu) (MİAS).

açık sincabî (Kıllar) açık kurşunî renktedir (Emiroğlu: 69).

açık ton Koyu olmayan hayvan rengi (BTL I).

adgar Adgır (EUTS).

bk. *adgır*

adgır Aygır (EUTS).

adhgır Erkek at (Çınar: 26).

bk. *aygır*

âdî ahreç (Atlarda) beyaz ve kırmızı kıllar hemen hemen eşittir (Emiroğlu: 74).

bk. *ahreç*

adi al, âdî al Özelliği olmayan kırmızı dondur; tarçın rengini andırır (Emiroğlu: 67; w1).

âdî al alaca Beyaz-al alaca donlardandır; âdî al parçalar, beyaz parçalardan daha büyüktür (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

adi boz, âdî boz (Örtücü kıllarda) beyazlarla kırmızılar eşit (w1). (Örtücü kıllarda) beyaz ve kırmızı kıllar hemen hemen eşittir (Emiroğlu: 71).

âdî doru Örtücü kıllar tarçın rengindedir (Emiroğlu: 69).

âdî doru alaca Beyaz-doru alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

adi kır, âdî kır Vücudu örten beyaz ve koyu kıllar hemen hemen eşittir (Emiroğlu: 71). Bir at donu (Hayvanansk.).

adi kula, âdî kula Örtücü kıllar normal sarıdır (Emiroğlu: 69; w1).

âdî kurt kulası (Örtücü kıllarda) sarılık ve siyahlık birbirine eşittir (Emiroğlu: 70).

âdî sincabî Kıllar açık ya da koyu olmayan bir kurşunî renktedir (Emiroğlu: 69).

agız Yağız (at) (Tar. Söz.).

bk. *añız*

agşâ Ar. Vücudu kara, yüzü beyaz (hayvan) (BYKS; OTAL).

ağ baş Alnı veya başı beyaz (hayvan) (DS I).

ağ boz at (Küçük: 1833).

ahdar Ar. Boz renkli at (AK).

bk. *ahzar*

ahrec (don) Ar. Beden kızıl beyaz; yele, kuyruk, bacak siyahtır (w1). Ahrac, iri, parça parça lekeli (LO). Ak ile doru at tonu (LO). Beyaz, kırmızı ve koyu renkli kılların karışmasından meydana gelen bir at rengi (MBTS). (At, vb.) alacalı (OTAL). Atlarda renk sıfatı (beyaz, kızıl ve koyu tüylerin karışımı) (TETTL).

bk. *ahreç (don)*

ahreç (don) Üç renkli türemiş dona denilmekte olup; beyaz, kırmızı ve siyah kılların karışması ile meydana gelir. Bu üç değişik renk ya bütün vücudu kaplar (nadir görülür) ya da vücudu örten kıllar beyaz ve kırmızı; yele, kuyruk ve bacakların bitim yerleri siyah olur. Bu bir anlamda doru donun beyaz kıllar ile istilası demektir. Boz donlara al esas teşkil ettiği halde, ahrece doru esas teşkil eder (Emiroğlu: 71). Atlarda beyaz ve kırmızı kıllarla siyah ve koyu renkli kılların karışmasından meydana gelen don (OAS).

bk. *ahrec (don)*

ahta Moğ. İğdiş edilmiş at (ML).

bk. *akta*

ahzar Bir at donu (LO).

bk. *ahdar*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

ajmuk (at) *ajmuk'başı şapla sıvanmış gibi kel'* Alacalı at (DLT).

ak Beyaz, boz, gri (hayvanlarda) (DSL.). Kır at (ETG). Bir at donu (LO). Ak, kır (at donu) (OTG, 237).
bk. *ak at*

ak alaca Tercih edilmeyen bir at (Çınar: 25). Beyaz benekli (at) (OAS), (*At rengi*) (RKS). Beyazla karışık renkli (Tar. Söz.).
bk. *taz at*

ak at Boz at (BTL I). Boz renkli at (DLT). Gri at (DSL.). Beyaz at (DSL.; MŞ).
bk. *ak*

ak aygır Beyaz at (Küçük: 1833).

ak az (Küçük: 1832).
bk. *az*

ak bedevi at (Küçük: 1833)

ak bi Beyaz kısarak (DSL.). Kır at, beyaz at (EUTS).

ak bis Gri at (DSL., 48).

ak boz Donu bütün olan ak at (İML; Küçük: 1832).

akça at Beyaza çalan, kır renkteki at donu demektir (Küçük: 1834).

akçıl Bir at donu (LO).

ak izabel Açık izabel de denilen at donu (Emiroğlu: 68).
bk. *açık izabel*

akkanat Bir at donu (LO). Kuyruğu ve yelesi beyaz at (TSÖ).

akkanat al Atın vücudunu kaplayan örtücü kılır açık al olup, yele ve kuyruk beyaz ya da açık sarıdır; buna "inek tüylü" de denir (Emiroğlu: 67). Kırmızı izabel için kullanılan diğer bir ad (Emiroğlu: 68; w1).
bk. *açık kanatlı al, inek tüylü, izabel, kırmızı izabel*

akkanat kula Tüyleri zülf-i siyah (LO).¹⁵

ak kır Bütünüyle beyaz olan at, sütkırı (DS I).

akşın Kollarında ve gözlerinde, bazen de derisinde doğuştan boya maddesi bulunmadığı için her yanı ak olan (hayvan) (TS, 60).

aktabk. ahta

al Kızıla çalan açık doru at donu (Bayr.: 146). At donu: al at (BTL I). Dorunun açığı, kızıla çalan at donu; bu renkte olan (at) (BTL III; RKS; TS). Kızıla çalan at donu (BTS; ŞM, 28). Kızıla yakın doru (BYKS). Atın bütün kıllarının, kuyruk, yele, bacaklar dâhil olmak üzere hepsinin kırmızı ya da atkestanesine çalan kırmızı renginde olması (Emiroğlu: 67). Kılları, yelesi ve kuyruğu kahverengimsi kırmızı olan atlara denir; al atları doru ile karıştırmamak için yelelerinin ve kuyruğunun siyah olmamasına dikkat etmek gerekir (Hayvanansk.). Kül rengi at (İML; TSD). Kırmızı (donlu at), fazla yeteneği olmayan bir cins olduğu düşünülür (James, 446). Ala benekli at (KTS). Doru at (KTS). Alaca renkli; ala kır at; alaca, benekli at (Küçük: 1835). Bir at donu (LO). (At için) açık doru (MBTS). Dorunun açığı, kızıla çalan (OAS; TSÖ). Dorunun açığı, kızıla yakın (at) (ÖTS). Bir çeşit at tüyü rengi (TETTL). Dorunun açığı; kızıla yakın doru (TİK).

ala, âla At tonu, ala (BTL I). Kır ata denir (Çınar: 25). Alaca renkli, ala kır at (DLT). Açık al, doru ile al arası bir at donu (DS I). Elâ renkli (at) (EUTS; Küçük: 1833). Alaca, benekli at (İML; KE). Benekli, alaca (at) (KTS). Alaca at (KTS). Tek renk olmayan (hayvan) (TETTL).

al at At tonu (BTL I).

ala at Ala at (DSL.). Alaca at (BTL I; DSL.).

alabacak Ablak (LC). (*At rengi*) (RKS).

¹⁵ Sözlükte ak karat kula şeklinde geçmekte.

bk. *ablak*

ala boz Benekli hayvan (DS I).

alaca At tonu, ala (BTL I). Çoğu zaman koyu renk atlarda, özellikle al atlarda görülen bir nişanedir; vücudunun büyük bir kısmında, sırtında, karnında bacaklarında beyaz büyük lekeler olan atlara denir (Hayvanansk.).

bk. *alaca*

alaca açık al Beyaz-al alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca açık doru Beyaz-doru alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca âdî al Beyaz-al alaca donlardandır; beyaz parçalar, âdî al parçalardan daha büyüktür (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca âdî doru Beyaz-doru alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca at (LO)

alaca don İki ayrı don parçalar halinde bulunursa buna alaca don denir. Beyaz parçalar büyükse alaca başa, küçükse sona yazılır. (w1); Atın vücudunda iki ayrı donun parçalar halinde bulunması durumudur. Eğer beyaz parçalar, diğer renkteki parçalardan büyük olursa “alaca” başa, diğer parçalar büyük olursa “alaca” sona gelir. Alaca doru ya da doru alaca gibi. Birincisinde beyazlık çok, doruluk az; ikincisinde doruluk çok, beyazlık azdır. Genellikle, beyaz-al, beyaz-yağız, beyaz-doru şeklinde çeşitlemeleri vardır (Emiroğlu: 74).

bk. *saksağan donu*

alaca donuk yağız Beyaz-yağız alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca kır Bir at rengi (RKS). Bir at donu (LO).

bk. *ala kır*

alaca kirli yağız Beyaz-yağız alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca koyu al Beyaz parçalar koyu parçalardan daha büyük (w1). Beyaz-al alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca koyu doru Beyaz-doru alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alaca kula Beyaz parçalar kula parçalardan daha büyük (w1).

alaca kuzgunî yağız Beyaz-yağız alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

alacalık Renkli ve renksiz kılların bütün vücutta düzenli bir biçimde dağılmayarak büyük ve küçük parçalar halinde birleşmesiyle meydana gelen bir at donu (TS).

alaca yağız Beyaz parçalar yağız parçalardan daha büyük (w1).

alaça Al renkli at (KTS; Küçük: 1832)¹⁶.

bk. *alaca*

ala getirmek Yaşlanan hayvanın kılları beyazlaşmak (DS I).

ala kır (Küçük: 1832)

bk. *alaca kır*

ala kızıl Bir at donu (Ülker 2: 3).

alaş Kula at (DS I).

al aygır (James, 143; Küçük: 1833)

ala yunt İki renkli at ve kısarak (BTL I).

alca Ala çalar doru at (KAT).

alçal Ala renkli, çil (at?) (KTS).

al don Kırmızı (don) (w1).

al kidiş Melez at. (KTS)

aloç Al renkli hayvan (DS I).

bk. *aloş*

aloş Al renkli hayvan (DS I).

bk. *aloç*

al tay Bir at cinsi (KYA).

altuni al, altunî al Kılların arasında sarımsı altın renginde kılların bulunması; al donun parıltılı,

¹⁶alaca olmalı, dizgi yanlış olabilir.

yanar döner olması durumudur (Emiroğlu: 68); (w1).

añız Yağız (at) (Tar. Sözl.; TSD).

bk.agız

ar, âr OTÜ. *âr* 'sarı, portakal renginde' Donu kırmızı ile sarı arasında bulunan at (Küçük: 1835).

arcâl Ar. Bir at donu cinsi (TETTL).

asdâ Ar. Kula katır (AK).

asheb Bir at donu (LO).

asli don Atın doğumla gelen ve bütün hayatı boyunca değişmeyen donudur (Emiroğlu: 67).

bk.esas don

aşgar Kula donlu at (DS I).

bk.aşkar

aşkar, aşkâr Ar. Kuyruğu ve yelesi siyah al tonlu at; at (BTL I). Doru, kumral; sarı (Hul.). Kula tonunda olan at (KAT). Doru at (KTS; OTAL; ÖTS). Kula donlu at (Küçük: 1842). Al at (LC). Al renkli (at) (MBTS). (Kahverengi) bir at rengi (RKS). (At için) açık sarı renk (TETTL).

bk.aşkar at, emgaz

aşkar at Kızıl sarı, argun (LO).

bk.aşkar

aşkarlı Alnı beyaz alaca renkli hayvan; başında beyazlık bulunan hayvan (TETTL).

at donu At tüyünün rengi (OAS). Atın tüyünün rengi (TS).

bk.at tonu, don

atkeanesi dorusu Kestane dorusuna göre daha koyu ve parlaktır; bilhassa parlaklığıyla diğerinden ayrılır (Emiroğlu: 69).

bk.koyu kestane dorusu

atların vücut örtüsü rengi Atlarda bedeni örten kılların bir bütün olarak gösterdikleri renk veya renkler karışımı, don (BTS).

at tonu bk. at donu

attur Doru at (EDM; KTS; TSD).

bk.attur

atur Doru at. (EDM)

bk.attur

aygır (at) Aygır (DK; DSL.; Tar. Sözl.).

az Sarı renkli at (ETG ; KTS, 19; TSD, 53). Toprak rengi, siyaha çalan kahverengi veya kara, kızıl ile kara arası (at) (Küçük: 1833). Sarı (at donu) (OTG).

bk.az yağız

azman Sarımtırak (at) (TSD).

az yağız Yağız at veya sarı renkli at, yağız, kara, kızıl ile kara arası renk, sarımtırak yağız donlu at (Küçük: 1843).

bakırı gır (Boz renkli) at donu (DS II).

bk.bakır kır, bakır kır

bakır kır Boz renk at donu (DS II).

bk.bakırı gır, bakır kır

bakır kır Boz renk; at donu (DS II).

bk.bakırı gır, bakır kır

baklakır (Atlarda) siyah kıllar sağrı, boyun ve omuzlarda odacıklar halindedir (w1). Üzerinde kara benekler bulunan beyaz at donu (DS II).

bk.baklakır

baklakır At tonu (BTL I; BTL III). Üzerinde kara benekler bulunan beyaz at donu (DS II). Kır atın vücudunun çeşitli yerlerinde 4-5 santim büyüklüğünde, donun rengine oranla daha açık olan yuvarlak lekelerin bulunmasıdır (Emiroğlu: 71). (At donlarının) Para para siyah tüy toplulukları olanına denir (Hayvanansk.). Atın bakla rengini andırır kır donu (KAT). Atın bakla rengini andırır kır donu ve kurşuniye çalan kır (Küçük: 1846). Don (LO). Bir at donu (LO). Beyaz ve siyah halkalar şeklinde lekeleri bulunan (at); atlarda bu rengin adı (MBTS). Atlarda zincir halkalar gibi beyaz üstüne leke leke pullar şeklinde kırmızı ve siyah karışık kır ve koyu renkleri olan ton (OAS; SA I). Atlarda beyaz üzerine pullar şeklinde kırmızı ve siyah karışımı kır veya koyu renk (ÖTS). Bir at

- rengi (RKS). Pul pul siyah ve beyaz renkte kır (at) (Tar. Söz.). At donlarından koyu ve iri lekeli kır (TS; TSÖ).
bk. *baklakır*
- balköpüğü** Krem, sarı ve gümüşü arası at donu (DS II).
- bangal** Hayvanların karın bölgesindeki beyazlık, alaca (TOS, 41).
- baytal** Kısarak (ŞT).
- basit don** Atın doğumla gelen ve değişmeyen donlarından biri (Emiroğlu: 67).
- be** Kısarak (KE).
bk. *bi*
- bedöy at** (Küçük: 1833)
- bekmezkefi** Açık pekmez rengi, kulanın biraz koyusu (at donu) (DS II; MİAS). (At donu) açık kahverengi, pekmezkefi, pekmezköpüğü (MAS).
bk. *pekmezkefi*
- belekli at** Vücudunun bir çok yerlerinde beyaz benekler bulunan at (DS II).
- benzi boz** Bir cins at (DS II).
- bestel** Üzerinde beyaz veya siyah leke, benek bulunan hayvan (DS II).
- bey** Kısarak (KLS).
- beyaz (at)** Vücudunu örten tüyler, yele ve kuyruk bembeyaz olup, hiçbir yabancı renkte tüyü bulunmayan atlara denir. Bu atlara çok ender rastlanır. Beyaz atı, kırla karıştırmamak gerekir (Hayvanansk.; James: 79, 101).
- beyaz (don)** Al donun beyaz kıllarla istila edilmişidir (w1). Tayın doğduğu zaman sahip olduğu koyu rengine, yaşı ilerledikçe beyaz kılların katılarak ve bütün vücudunu kaplamasıyla meydana gelen dondur; yele, kuyruk, bacaklar, hâsılı bütün vücut beyaz kıllarla kaplıdır (Emiroğlu: 70). Atlarda bütün vücudun beyaz kıllarla örtülmüş hali (OAS).
- beyaz kula** Semendin boz lekeli (LO).
- beygir** Yetişkin erkek at (TAS).
- bi** Kısarak (DSL.). Dişi at (Çınar: 26).
- birleşik don** Atın doğuştan gelen ve değişmeyen donlarından biri (Emiroğlu: 67).
- bodrak** Kızılımsı kahverengi (at) (OTG; TSD).
- bor** < ETü. boz At rengi olarak beyaz ve kırmızı kılların karışımından ileri gelir (TETTL).
bk. *boz, boz don*
- boz** Hayvanda kirli siyah ve bozuk duru renk, turnakırı (BTL I). Boz renkli (tonlu) at (DSL.). Kır at (EDM). Tayın doğduğu zaman sahip olduğu al rengine, yaşı ilerledikçe beyaz kılların katılarak belli bir oranda karışmasıyla bozluk meydana gelir; boz don, beyaz ve kırmızı kılların karışmasıdır (Emiroğlu: 71). Al donun üzerine beyaz kılların yayılmasıyla meydana gelmiş bir dondur (Hayvanansk.). Bir at donu (LO). At rengi olarak beyaz ve kırmızı kılların karışımından ileri gelir (TETTL).
bk. *bor, boz don*
- boz at** At tonu (BTL I). Anadan babadan Arabi ve küheyl olmayan at; kızıl renkli at; kır at (DS II). Boz at (DSL.). Boz renkli at, kır at (KTS).
- boz aygır** (Küçük: 1833)
- bozcıl** Bir at rengi, bozumtrak (TETTL).
- boz don** Atlarda beyaz kılların al bir donu istila etmesi (OAS).
bk. *bor, boz*
- boz kara** Esham don (LO).¹⁷
- boz kır** Hayvanatta sisli, kirli, siyah ve bozuk, toru, turnakırı (LO).
- boz kula** Bir at donu (DS II).
- boz muhalif** (Kahverengi) bir at rengi (RKS).

¹⁷ Metinde esham, don şeklinde.

bögrül at Böğürleri ak olan at (Çınar: 25; DLT). Alaca at (DSL., 116).
börtüKarışık tüylü (at) (Küçük: 1844).
bûr Far. Doru, kızıla çalar at (BYKS; OTAL). Kızıl at (Kanar).
burul, bûrul Karışık tüylü at (Küçük: 1841).
câ'î Doru, koyu kırmızı at (AK).
câvî Koyu kırmızı kısarak (AK).
celâlî Ar. Yağız bir at cinsi (Kanar).
cerdeFar. Sarı renkli, donu sarı, kuladan açık olan at (BYKS; OTAL). Sarı donlu; rengi sarıya çalan at (Kanar).
ceyran bk. *ceyren, ciran, ciren*
ceyren bk. *ceyran, ciran, ciren*
ciran Doru at (DS III).
cıyren Al at, yarış atı (PKTA).
ciran Kumral renkli at (BTL II).
ciren Kumral (at) (BTL II). Tilki renginde at (Küçük: 1838).
 bk. *ciran*
cunbul Demirî kır at (BTL II).
çakal Alaca renkli hayvan (DS III).
çakırÇakır gözlü at (Çınar: 26; DLT).
çakır doru (Kahverengi) bir at rengi (RKS).
çal Beyaz ve al donlu at (BTL II, 390). Doru at (Küçük: 1836).
çaparBenekli, alacalı hayvan (AAS). (Hayvan ve bitki için) benekli, alacalı; derisi, kılları ve gözleri boya maddesi yokluğundan renksiz olan (insan ve hayvan) (BYKS). Kula renkli hayvan; benekli, alacalı hayvan; beyazı çok kır renkli hayvan (DS III). (Hayvan ve bitki için) benekli (KBS). Beyazı çok kır renkli (at) (KE). Benekli, abraş (hayvan) (MBTS). Karışık renkli, benekli (hayvan) (TETTL).
çapar kır Beyazı çok kır renkli hayvan (DS III).
çehrî Far. Pul pul kır attır ki baklakırı derler (LL).
çepâr Alacalı at (Kanar).

çeren At tonu (BTL II).Tilki renginde at (Küçük: 1838).
 bk. *çergen, çigren*
çergenTilki renginde at (Küçük, 1838).
 bk. *çeren, çigren*
çerme Kır at (Kanar).
çıbar Baklakırı tonu (BTL II).
çıl çapar Karışık renk (at donu) (Küçük: 1844).
çından at Kula renkli at (DLT). Sarı tüylü at (DSL.). Kokulu bir gül ağacına benzetilmesi dolayısıyla 'kula'ya denilir (Çınar: 25).
çigren Tilki renginde at (Küçük: 1838).
 bk. *çeren, çergen*
çil (at) Beyaz veya kır renkte benekleri olan at, çil at (KAT). At tonlarından konur renk (KTS). Alaca renkli, benekli, at donlarından konur renk (Küçük: 1835). Bir at donu (LO). Beyaz ve kır benek veya lekeleri olan (hayvan) (MBTS). Tüyü kırmızı ve beyaz karışık olan at, alaca renkli, benekli at (Tar. Söz.). Tüyünde küçük benekler bulunan (hayvan) (TS).
 bk. *çil (aygır)*
çil (aygır) bk. *çil (at)*
çil getirmek İhtiyarlamış atların, öküzlerin tüyleri arasında benekler hasıl olmak (DS III).
çilgü Al (at) (Çınar: 25; DLT; TSD).
 bk. *çilgü at*
çilgü at Al at (DLT). Kula donlu at (DSL.). Al at veya kestane renkli at (Küçük: 1835).
 bk. *çilgü*
çilliBir at donu (LO).
çilli kır Çil gibi siyah kıllar (w1). Kır atın vücudunda koyu kılların çillere benzeyen küçük lekeler halinde görünmesidir (Emiroğlu: 71).Bir at donu (Ülker 1: 2).
çingene alı Bir at donu (LO); (BTL III).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

çokur Moğ. *çōhur* Benekli (at) (DSL.).

bk. *çokur aygır*

çokur aygır Benekli at (DSL.).

bk. *çokur*

çubar Demiri kır at (BTL II).

daraylı At (DS IV).

dâü's-süvat Atların tüylerinde ve ciltte galat-ı tabiat olarak görülen siyah renk (BTL III).

demirboz Demirkırı (at) (Kaymaz: 307).

demirgök Tüyleri benekli olan at (DS IV).

demiri, demirî Kül renkli at (Küçük: 1841). Bir at donu (LO).

demiri gır Siyah beyaz karışık, griye yakın at donu (DS IV).

bk. *demiri, demirî kır*

demiri kır, demirî kır (Atlarda) gri kıllar var (w1). Kiyek (?) (BYKS). Siyah beyaz karışık, griye yakın at donu (DS IV). (Atlarda) koyu kıllar beyazlardan fazla olup, rengi taze kırılmış bir demirin kesitini andırır (Emiroğlu: 71). Kül renkli at (Küçük: 1841); (BTL III).

bk. *açık demirî kır, demirî, demiri gır, kiyek, koyu demirî kır*

demir kır Siyah beyaz karışık, griye yakın at donu (DS IV). Demir rengine çalan kır (at) (Küçük: 1832, 1841). Kül renkli at (Küçük: 1841).

bk. *demiri, demiri gır, demiri kır*

demirkırı Kırılmış demir parlaklığı verenine denir (Hayvanansk.). Bir at donu (Hayvanansk.). Demir rengi olup bazen beyaz ve kahverengi de olabilen bu at cinsi kutsal sayılır (James, 446). Demir rengini andırır at donu (KAT). Kül renkli at (Küçük: 1841; ŞM, 28). Ton (LO). (At rengi için) koyu kır (MBTS). Koyu kır rengine at donu (OAS). Demirin rengini andıran at donu (ÖTS). Bir at rengi (RKS). Baklakırının siyah rengi galip olanına denir (SA I). Siyah ve beyaz

tüylerin karışık olmasından ileri gelen bir at donu (TETTL). Siyah, beyaz karışık griye yakın renkte at donu; bu renkte olan (at) (TS). Siyah, beyaz karışık, griye yakın renkte at donu (TSÖ).

bk. *baklakırın*

demirkırı doru (Kahverengi) bir at rengi (RKS).

demür boz (Emiroğlu: 98). Bir at rengi (RKS). Demirkırı (at) (Tar. Söz.; TSD).

dengi boz Dengi boz (at) (KYA).

denizköpüğü, denizköpüğü Atlarda kıvılcık ton (KAT; LO). Atlarda kıvılcık don (ÖTS).

dılgır Siyah beyaz renkli hayvan (EYAD; EYSV).

don, doñ At tüyünün rengi (BYKS; MBTS; TETTL). Atın kıl örtüsünün gösterdiği renk (Emiroğlu: 63). Atın vücudunu örten kılların, yelenin ve kuyruğun rengine denir (Hayvanansk.). At kılının rengi (KBS; TS). Atın rengi (RTK).

bk. *at donu*

donuk beyaz Vücudu örten beyaz kıllar mattır ve parlaklığı da yoktur (Emiroğlu: 70).

bk. *beyaz (don)*

donu bozuk olmak Rengi çirkin olmak (DS IV).

donuk yağız Mat(w1). Mat siyah at donu (Emiroğlu: 68). Bir at donu (Hayvanansk.). Güneş ışıklarını yansıtmayanına denir (Hayvanansk.).

donuk yağız alaca Beyaz-yağız alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don*

dor Doru (at rengi) (DS IV).

bk. *doru*

dor at Doru at (ADÜM).

bk. *dor, doru*

dorı Siyah ile kıvılcık arasında bir tonda bulunan (at) vb. (BYKS).

bk. *doru, toru*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doru ETÜ. *toruğ* Saf ve düz renkli at; attı kırmızıya mail renk ve ton ki yele ve kuyruk siyah olur (BTL III). Bu donda örtücü kıllar al donda olduğu gibi kırmızı tonlardadır; ancak yele, kuyruk ve bacakların bitim yerleri siyahtır (Emiroğlu: 69). Bu dondaki atların vücutlarını örten kıllar kahverengi ile siyah arasında değişir; vücut kahverengi olsa bile, ayak uçları, yele ve kuyruk siyahtır; doru da tıpkı kır gibi karışık bir dondur (Hayvanansk.). Kırmızı ve kızıl-kahve arası renklerde olan bu at cinsi ağır işler için ideal bir cinstir (James, 446). Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi kara olan at (KBS; RKS; TSÖ). Bir at cinsi (KYA). Bir at donu (LO). Saf renkli olan, bozca ton (LO). Çeşitli tonları bulunan kızıl kahverengi at rengi; bu renkte olan (at) (MBTS). Gövde rengi kızıl kırmızı, ayakları ve yelesi siyah olan (at); kestane dorusu, yağız doru, açık doru, hurma dorusu gibi çeşitleri vardır; kartal rengine yakın, kırmızımsı at donu için kullanılır (OAS). Gövdesi kızıl kahverengi, ayakları ve yelesi kara olan at (ÖTS). Siyah ile kırmızı arasında bir tonda bulunan (at) (RTK). At rengi (SS). Koyu kahverengi at (TAS). Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi kara olan (at) (TDES). Gövdesi kızıl ve yelesi, kuyruğu ve ayak uçları kara olan (at) (TETTL). Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi koyu renkli olan (at); bu renkte olan (at donu) (TS).

doru don Gövde al; yele, kuyruk, bacak yağız (at) (w1).

bk.*doru*

doruk Doru (TSD).

bk.*doru*

doru kır Rümmanî (OAS).

bk.*rümmanî*

doru yağız Pek koyu doru (KAT; Küçük: 1838).

duru aygır (Küçük: 1833)

ebeş Gözlerinin önü kırmızıya çalar, kuyruğu, yelesi kır, sevimsiz kırmızı renkli at; alaca benekli, çil hayvan (DS V; Küçük: 1835).

bk.*abeş*, *ebreş*

eblak Ar. Alaca, eblak; rengarenk; alabacak (BYKS). Alabacak at (Kantar; KAT). Alacalı, karışık renkli (KEM). Alaca (LL). Alabacak (at) (OTAL).

bk.*ebraç*

ebrok Ar. Alaca at (AK). Alacalı (at) (OTAL).

bk.*ebrok*

ebreş Ar. Asl-ı tonunda mugayir benekleri olan at; garb Türkçesinde abraş telaffuz edilir (BTL I; Küçük: 1835). Alacalı at, abraş (Kantar). Benekli at (KAT). Alaca benekli (at), abraş (OTAL).

bk.*abeş*, *ebreş*

edbes Ar. Rengi ne kızıl ve ne de siyah olan hayvan (AK). Rengi ne kızıl ne siyah olan at (KTS).

edhem Ar. Siyah at (AK). Kara tonlu ve yağız at (BTL I; Kantar). Yağız at (Hul.; MS; RTK). Her tarafı siyah olan at (KTS). Yağız at, esb-i siyah (LC). Yağız at; kongur at (LO). Karayağız at (MBTS; OTAL). Yağız at, esb-i siyah (MOL).

bk.*ethem*

edra Ar. Başı kara, vücudu beyaz (hayvan) (OTAL).

egir Siyah renkli at (KTS; TSD).

emgaz Ar. Şu at ki aşkar ola (AK).

enbat Ar. Karnı ak olan at (AK).

enmer Ar. Kaplan tüylü at, benekli (AK). Alacalı at (BYKS).

erhal Ar. Envâ-ı feresden arkası ak olana derler (AK). Yalnız arkası ak olan attır (LL).

esas don Aslî don (Emiroğlu: 67).

bk.*aslî don*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

esham Boz kara (LO).

bk. *boz kara*

esmer doru Yanık kestane dorusu da denilen bir at donu (Emiroğlu: 69).

bk. *yanık kestane dorusu*

esmer yağız (BTL III).

ester çizgisi Kimi doru ve kula atlarda görülen atın boynundan kuyruğuna kadar uzanan siyah kılların oluşturduğu bir çizgidir; nişaneden sayılır (Emiroğlu: 79).

eşheb Ar. Beyaz ve kır tonlu at (BTL I). Beyaz at, kır at (BD; OTAL). Kır at (AK; KAT; LC; MOL). Kır donlu at (Kantar). Bir at donu (LO). Kır ve kırçıl at (LO). Kır at veya beyaz at (MBTS). Boz donlu at (MS). (At hakkında) kır; gümüşü (RTK).

eşkah Ar. Al renkli (at); kızıl donlu (hayvan) (Kantar; OTAL).

eşkar Ar. Al tonlu at (BTL I; Kantar). Aşkar (MBTS). Al at (MOL). Al renkli (at); kızıl donlu (hayvan) (OTAL).

bk. *aşkar*

ethem Kara donlu ve yağız atların adı (OAS).

bk. *edhem*

eveyik kır Üveyik kuşunun rengine benzeyen bir at donu (DS V).

eygir Siyah renkli at (KTS).

ezer Ar. Atın ayakları siyah, üst kısmı beyaz olmak (BYKS).

ezra Ar. Beyaz kulaklı siyah at (Kantar; OTAL).

fena nişanlar Vücudunun herhangi bir yerinde bulunan ve fena durumlara yorulan tüy kıvrılması (Emiroğlu: 63).

feres verd Kırmızı at, kırmızı kısarak (AK).¹⁸

gayheb Ar. Ziyade kara at (AK).

Gemlik kır (at) Bir at donu (James: 97).

ger Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası

renkte olan keçi, eşek vb. hayvanlar (DS VI). Bir at rengi, doru; koyu doru (at donu) (Küçük: 1839).

gerdoğu Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan keçi, eşek vb. hayvanlar (DS VI).

gereneg Far. Al at (BTL IV).

geriş Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan keçi, eşek vb. hayvanlar (DS VI).

gevik Hayvanlarda koyu kırmızı ile siyah karışığı renk (DS VI).

gır At rengi, kır, kırat (EA). Kır (at) (KYa.).

gır at Kır at (AAS; ADÜM). Kır at, kır renkli at (EA).

gırbız (Hayvanlarda) kırmızıya yakın renk (DS VI).

göğ çinigr (At rengi) gri (MAS, 197).

gonrul Hayvanların bel kemiğinin üzerindeki tüylerin rengi (DS VI).

gôr Kumral (hayvanlar için) (KİAT).

gök Bir at donu (LO).

gök at Demirkırı rengine at (DS VI).

gök bedevi at (Küçük: 1833)

gök kır ETü. kök Bir at rengi (BTL III; LO; RKS). Maviye çalan kır renk (özellikle at için kullanılır) (MBTS). At donlarından maviye çalan kır (OAS; ÖTS; TSÖ). Gri, kurşunî ve bu renkteki at donu; bu renkte olan (at) (TS). At donlarından maviye çalan kır; mavimsi kül rengi (w3).

gökmen Kül renkli (hayvan) (DS VI).

gök muhalif, gök muhâlif Göğümsü, boz renk (Kaymaz: 308; Tar. Söz.). Bir at rengi (RKS).

gölük Atın genel ismi (TAS).

görenk Al hayvan donu (BTL IV).

gri (at) (James, 76, 101)

gula Sarı ile kızıl renkli beygir (DS VI). Yakasında kırmızı lekeler bulunan hayvan (KİAT). Kula (at) (MAS).

bk. *kula*

¹⁸ feres-i verd olarak okumak daha doğru olabilir.

gölgunî beyaz Gül renkli, pembe; (örtücü kıllarda) hafif bir kırmızılığın beyaz kılların arasında parıltı yapmasıyla meydana gelen dondur (Emiroğlu: 70).

bk.beyaz (don)

gölğün-semend Gül renkli at (Tez 1).

gümüşî beyaz Beyaz donun parıltılı, yanar döner olması durumudur (Emiroğlu: 70).

bk.beyaz (don)

gümüşî kır Kır donun parıltılı, yanar döner olması durumudur (Emiroğlu: 71).

güren Rengi sarı ile doru arasında olan (at), al (at) (Kaymaz: 308; Tar. Söz.). Rengi sarı ile doru arası olan (at) (TSD).

hareli Kimi at donlarının dalgalanıyormuş gibi görünen parıltılarına denir (Emiroğlu: 75).

hedenk Far. Kır attır (LL).

heyker Far. Doru attır (LL).

hing Far. Kır at (MS).

bk.hunk, hing, hink

hink Far. Kır at (KAT).

bk.hung, hing, hink

hurma darı Hurma rengine çalan doru (at) (Küçük: 1838).

hing Kır at (Kantar).

bk.hung, hunk, hink

hing-i ziver Alaca at (Kantar).

hink Kır at (BYKS; MBTS; OTAL).

bk.hung, hunk, hing

hisli boz (at) Rengi boz (at) (DS VII).

hulagu Moğ. Kula at (BTL II).

hurma darı Açık kestane at rengi; koyu al, hurma gibi at rengi; siyaha yakın at rengi (DS VII). Hurma rengine çalan doru (at) (Küçük: 1838).

hurma dorusu (Kahverengi) bir at (BTL III; RKS). Don (BYKS; Hayvanansk.; KAT; LO). Bir at donu (Hayvanansk.). Hurma rengini andıran at donu (Küçük: 1838; OAS). Hurma rengine çalan

doru (at) (Küçük: 1838). Bir at donu (LO). Hurma rengine at donu (ÖTS).

bk.doru, tori

hurmagün Hurma rengine bir tür at (Kantar).

hurmaî doru at Hurma rengine çalan doru (at) (Küçük: 1838).

hurmayi doru at (Emiroğlu: 98)

hurmayi tori Hurma rengine çalan doru (at) (Küçük: 1838).

il At (TBUÜ, 105).

inek tüylü Akkanat al (Emiroğlu: 67).

bk.akkanat al

isli boz Rengi bozla kahverengi arasında olan (eşek) (DS VII).

isli doru Koyu doru ya da kahverenginde at donu; islenmiş gibi görünen bir çeşit at donu (DS VII).

isli kula Gri, kır (DS XII; Küçük: 1841).

izabel Bu donda örtücü kıllar sarı rengin değişik tonlarındadır. Yele, kuyruk ve bacaklar ya örtücü kıllarla aynı sarılıkta ya da biraz daha açık tondadır. Bizde 'açık al' ya da 'akkanat al' olarak ifade edilmiştir (Emiroğlu: 68).

izabel don Saman sarı (w1).

kahverengi (at) (James, 64, 101).

kahverengimsi **kırmızı** (Hayvanansk.; Tez 3: 87).

kaplan Açık bir don üzerinde görünen siyah lekelerle denir. Göz kenarlarında, burun ucunda, bazen de bacaklarda görünür (Emiroğlu: 75).

kaplan lekeli (At donunda) kırmızılar demetler şeklinde (w1).

kara at Karayağız at (EDM). Yağız (KAT).

kara aygır (Küçük: 1833)

kara boz Bir at rengi (Küçük: 1836).

kara doru Bir at rengi (Küçük: 1838).

karagır Yağız at (DS VIII; BTS).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

karagök Üzerinde siyah benekleri olan beyaz at, baklakırı (BTS; DS VIII).

karakır Bir at rengi (RKS).

karakonur Bir at rengi (RKS).

kara kül levünlü Siyaha dönük kül renkli at (Küçük: 1840).

karma don Muhtelit don (Emiroğlu: 67).

bk.muhtelit don

kara malakAğzı ve burnu siyah olan eşek (BTS; DS VIII).

karayagız Siyah ile kestane arasındaki at donu (Küçük: 1832, 1840).

bk.karayağız

karyağdıBir at donu (LO).Atlardaki beyaz lekeler (AA). Atlardaki beyaz benekler (AİAS; DS VIII; MİAS; TSÖ). Koyu donlarda beyaz kılların vücuda fazlasıyla serpilmiş olması durumudur (Emiroğlu: 75).

karyağdı boz Beyazlar demetler şeklinde (w1).

karyağdılı yağız (Emiroğlu: 75)

bk.karyağdı

karayağız (BTL III, 451).Büsbütün siyah at (KAT). Siyah ile kestane arasındaki at donu (Küçük: 1844). Edhemi at (LO).

kaspar Bir gözünün siyahı az olan hayvan, ak gözlü (DS VIII, 2676).

kayganî kır (At donlarında) koyu demirî kır mavimtırak parlaltı gösterdiği zaman bu renge verilen isim (Emiroğlu: 71).

bk.koyu demirî kır

kazlık at (Küçük: 1833)

keher Far. Doru renkli at (BYKS).Bir at rengi (DS VIII). Doru attır (Kanar; LL).

kestane al Kestane kabuğu rengine benzer (don) (Emiroğlu: 68; w1).

kestane alı Bir at donu (Hayvanansk.).

kestane doru Bir at donu (w1; LO); (BTL III). Atın açık siyah tonu (KAT).

kestane dorusu At donu (BTL IV). Açık kahverengi olan (at) (BTL III; BYKS; TS). (Örtücü kıllar) taze kestanenin kabuğunu andırır (Emiroğlu: 68). Koyu, hatta siyaha yakın renkte olanına denir; bir at donu (Hayvanansk.). Atın açık siyah donu (Küçük: 1838). Bir at donu (LO; OAS). Kızıla kaçan açık kahverengindeki at rengi (MBTS). Atın açık siyah donu (ÖTS). (Kahverengi) bir at (RKS). At donlarından açık kahverengi olan (TSÖ). Açık kahverengi tüyleri olan at (w2). Kızıla çalan parlak kahve renkli at donu (Ülker 3: 1).

bk.doru, ton

kestane toru At rengi (PKTA).

kıcu Sarılı, siyahlı, alacalı hayvan (DS VIII).

kırBir at rengi (BTL III; RKS). Tayın doğduğu zaman sahip olduğu koyu rengine, yaşı ilerledikçe beyaz kılların katılarak belli bir oranda karışmasıyla kırılık meydana gelir; kır don, beyaz-siyah ya da beyaz-koyu renk kılların karışımıdır (Emiroğlu: 70). Vücudu örten kıllar genellikle beyazdır, fakat yeled, bacakların uçlarında, kuyrukta kiminde siyah, kiminde kahverengi tüyler karışmış bulunur. Bu bakımdan kır, tek renk değil, iki renk tüyün karışmasından meydana gelmiş bir dondur (Hayvanansk.). Gri renkteki bu at cinsi ağır işler için idealdir (James, 446). Kır tonlu at (KAT). Gri at donu (KBS). Kır rengi; gri at donu (KBS). Bir at donu (LO). Kül rengine çalan beyaz, beyazla az miktarda siyahın karışmasından meydana gelen (renk); at renklerinden biri (OAS; SS).

kır atKır dondaki at (BTL III). Demirkırı donlu (at), boz (at) (DTYA; Küçük: 1841). Gri at donu (KBS). Kül rengine çalan beyaz,

kirli at (Küçük: 1841). Kül rengine çalan beyaz at (ÖTS). Tüyleri diğer renklerle karışık beyaza yakın at cinsi (ÖTS).

kırçal Kır tüylü hayvan (DS VIII; KBS; MİAS).

kırçav Kır tüylü hayvan (DS VIII; KBS).

kırçıl Kır saçlı insan ya da kır tüylü hayvan (AAS). Kır tüylü hayvan (DS VIII; KBS). Bir at donu (LO).

kırçılık Koyu at donları üzerine ak kılların tek tek dağılması (TS).

kırço Kır tüylü hayvan (DS VIII; KBS; MİAS).

kır don Beyaz kıllı atlardır (w1).

kır ezrak Bir at donu (LO).

kırgıl Kır tüylü hayvan (DS VIII; KBS).

kır kök Bir at donu (LO).¹⁹

kır menekşe Bir at donu (LO).

kırmızı izabel Koyu altın sarısı ve parlaklık gösteren bir dondur. Yele ve kuyruk kılları daha açık sarı, kül rengi ya da çok defa benekli olur (Emiroğlu: 68).

bk. *açık kanatlı al, akkanat al*

kısrak Dişi at (Çınar: 26; TAS). Kısrak (DLT, TDES).

kıstrak Kısrak (KLS).

kızgıl (Küçük: 1832)

kızgul at (Donu) boz ile kır arasında olan at (Çınar: 25; DLT). Boz-baklakırı arasında donlu at (DSL).

kızıl ahreç Parlak, bol kırmızı (at donu) (w1). (Atlarda) kızıl kılların daha belirgin ve parlak olmasıdır (Emiroğlu: 74).

bk. *ahreç, şarabî ahreç*

kızıl at Doru at (EDM). Kızıl kahverengi, koyu kırmızı, doru donlu at (Küçük: 1838).

kızıl doru Bir at donu (BTL III; James: 64; LO). (Kahverengi) bir at (RKS).

kızıl kahve (at) (James, 100)

kızıl kahve doru (at) (James, 32)

kızıl kahverengi (at) (James, 78)

kızıl kır (At donundaki) kırmızı renkli kıllar (w1). At renklerinden pekmez köpüğünü andıran bir renk (Bayr.: 154; DS VIII). (Atlarda) pekmezköpüğü de denilen bir renk (DS XII). Kır donu meydana getiren beyaz ve koyu renkteki kıllardan başka, küçük demetler halinde kırmızı kıllar bulunur ve dona hafif bir kızılık verir (Emiroğlu: 71). Kırmızımsı tüylerle karışık olanına denir (Hayvanansk.). Bir at donu (Hayvanansk.). At donlarından pekmezköpüğünü andıran bir renk (Kaymaz: 312; Tar. Söz.). Kırmızıyla pekmezköpüğü arası at donu (TSÖ). Kırmızı ile kır arası at rengi (MBTS; RKS). Kırmızı ile kır arası, pekmez köpüğünü andıran bir at rengi (OAS).

kızıl kula Beyaza çalan, kır renkli at donu; kızıla dönük boz demektir (Küçük: 1832, 1841).

kızılsagi Kızıla çalar renk ve bu renkte olan at (Küçük: 1835).

kiraz al Kiraz renkli (w1).

kiraz alı Bir at donu (Hayvanansk.).

kirazî al Kırmızı kiraz rengine (at donu) (Emiroğlu: 68).

kiraz dorusu Kırmızıya kaçana denir (Hayvanansk.). Bir at donu (Hayvanansk.).

kirazi doru, kirazî doru (w1). (Örtücü kıllar) parlak kırmızı bir kiraza çalan renktedir (Emiroğlu: 69).

kirli beyaz Beyaz kılların kirli bir görüntü meydana getirmesidir (Emiroğlu: 70).

bk. *beyaz (don)*

kirli yağız Bir at rengi (BTS; DS VIII). Kirli gibi, rengini atıyormuş gibi görünen, donra görüntüsü veren bir at donu (Emiroğlu: 68). Kırçılık olanına denir (Hayvanansk.). Bir at donu (Hayvanansk.).

¹⁹kır gök olmalı.

bk. *yağız*
kirli yağız alaca Beyaz-yağız alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).
 bk. *alaca don*
kiyek *Far.* Demiri kır at (BYKS).
kongrat Koyu al donundaki at (BTL III).
 bk. *kongırat*
kongırat Koyu al donundaki at (BTL III).
 bk. *kongrat*
kongur Üstü kırmızı, altı beyaz (at?) (KTS).
 bk. *koñrat, konur*
koñrat > *koñur* at Yağız at (TSD).
 bk. *kongur, konur*
konur, koñur Al at (BTL III). Kestane kızıl, koyu kızıl, yağız al (at) (DK). Benekleri türlüce olan, kumral (at) (İML). (Kahverengi) bir at rengi (RKS).
konurcak Bir at rengi (RKS).
konurumsu (Kahverengi) bir at rengi (RKS).
koyu ahreç (Atlarda) kırmızı kıllar beyazlardan fazladır (Emiroğlu: 74).
 bk. *ahrec, ahreç*
koyu al Esmere çalan koyu kırmızı don (Emiroğlu: 67, 96). Bir at donu (Hayvanansk.; w1).
koyu al alaca Beyaz-al alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).
 bk. *alaca don*
koyu alaca al Al parçalar beyaz parçalardan daha büyük (w1).
koyu boz Kırmızılar beyazlardan bol (w1). (Atlarda) kırmızı kıllar beyazlardan fazladır (Emiroğlu: 71).
koyu demirî kır (Emiroğlu: 71).
 bk. *açık demirî kır, demirî kır*
koyu doru (w1; Hayvanansk.). (Örtücü kıllar) koyu kırmızıdır (Emiroğlu: 69).
koyu doru alaca Beyaz-doru alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).
 bk. *alaca don*

koyu izabel Koyu sarı ya da biraz açık kahverengimsi bir ton; yele ve kuyruk, açık sarı ya da beyazımsı olabilir (Emiroğlu: 69).
koyu kahverengi Karaya yakın kahverengi, kahverenginin bir ton koyusu; bu renkte olan (at) (TS).
koyu kestane dorusu Atkestanesi dorusuna verilen başka bir isim (Emiroğlu: 69).
 bk. *atkestanesi dorusu*
koyu kır Daha siyah (olan at donu) (w1). Koyu kıllar beyazlardan fazladır (Emiroğlu: 71). Kırışmanın ilk devresinde meydana gelen koyu renkli at donu (TS).
 bk. *kır*
koyu kula (Örtücü kıllar) koyu sarıdır (Emiroğlu: 69); (w1).
koyu kurt kulası (Örtücü kıllarda) siyahlık sarılığa galiptir (Emiroğlu: 70).
koyu sincabî (Örtücü kıllar) koyu kurşunî renktedir (Emiroğlu: 69).
kömür lekesi (Atlarda) kaplanda olduğundan daha fazla, daha geniş ve gelişigüzel lekelerle denir; çoğunlukla bacaklarda görülür (Emiroğlu: 75).
 bk. *kaplan*
kuba at Donu kumral ile sarı arasında olan at (Çınar: 25). Rengi kumral –konur al- ile sarı arasında olan at (DLT). Rengi kumral at (DSL.). Al ile sarı karışımı renkte olan yani donu kestane ile sarı arasında olan at (Küçük: 1840).
kula Vücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at (AAS; DS VIII; MİAS). Gövdesi sarı veya kirli sarı; yele, kuyruk ve bacağın alt kısmındaki kılların koyu renkte olduğu at donu (Albayrak: 940). Yelesi ve kuyruğu siyah, donu kırmızıya çalar at (BTL III). Gövdesi sarı veya kirli sarı renkte yele, kuyruk ve bacağın alt kısmındaki

kılların koyu renkte olduğu at donu; bu renkte olan at (BYKS). Genellikle kula renkli at (DSL.). Kula (EİA). Örtücü kıllar izabel donda olduğu gibi sarı tonlardadır; ancak tıpkı dorularda olduğu gibi yele, kuyruk ve bacakların bitim yerleri siyahtır (Emiroğlu: 70). Bu çeşit atların vücutları kirli sarı tüylerle kaplıysa da, ayaklarının ucu, yelesi ve kuyruğu siyahtır; açıklı koyulu çeşitleri vardır (Hayvanansk.). At cinsi (İM). Kırmızı ve açık kahverengi arası bu at cinsi uğursuz sayılmıştır (James, 446). Kızıl ile boz renkleri arasında bir levn-i mahsûsta bulunan at, kula at, semend (KAT). Al ile kır arası bir at donu (KBS; TSÖ). Al ile kır arası bir at donu (KBS; RKS). Kula, gri renkli (at) (KE). Kırmızı kahverengi at (Küçük: 1842). Gövdesi sarı veya kirli sarı renkte, yele, kuyruk ve bacağın alt kısmındaki kılların koyu renkte olduğu at donu, bu renkte olan at (Küçük: 1842). Kızıl ile boz arası bir renkte olan kula at (Küçük: 1842). Vücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at (KYSV). Bir at donu (LO). Semend, kahve rengi ve o tonda at (LO). Al ile kır arasında bir at rengi (MBTS). Atlarda bedeni örten kılların sarı ve kırmızımtrak, bacakların nihayetleriyle yele ve kuyruğun siyah olmaları hali (OAS; SS). Kızıl ile boz arası bir renk ve bu renkte olan at (ÖTS). Kızıl ile boz renk arasında bir renk; umumiyetle hayvanlar hakkında kullanılır (SA III). Gövdesi sarı veya kirli sarı renkte, yele, kuyruk ve bacağın alt kısmındaki kılların koyu renkte olduğu at donu; bu renkte olan (at) (TS). Gri renkli at (TSD).
bk.kule

kula don (w1)

kuleVücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at (DS VIII). Kula (KBS).

bk.kula

kulnaç Doğuracak kısrağa denir (Çınar: 26).

kulunYavru at (Çınar: 26).

kulunlug Yavrusu olan at (Çınar: 26).

küreng Far. Al at (OTAL).

kurt kula Kahverengi ile kırmızı arası at donu (OAS; ÖTS). Kıllarının ucu koyu, dipleri açık olduğu için yaz gelip de tüyler dökülünce hayvanın rengi de kışın olduğundan daha açılır (Hayvanansk.).

kurt kulağı Kula at (LO).²⁰

kurt kulası Muhtelit 'karma' dona örnektir. Nadiren görülür. Kılların dipleri sarı, uçları siyaha çalan koyu renktir. Yele, kuyruk ve bacakların bitim yerleri siyahtır. Genel görünümü kurt ya da kurt köpeği rengine benzer (w1; Emiroğlu: 70).

kuru kula Başka renk karışmamış düz kula (Küçük, 2008: 1843).

kutlaKır at (DS VIII).

kuzguni yağız, kuzgunî yağız Parlak (don)(w1). Koyu, parlak, yanar döner bir siyah dondur (Emiroğlu: 68). Bir at donu (Hayvanansk.). Parlak olup da ışık altında güneşin ışınlarını yansıtanına denir (Hayvanansk.).

kuzgunî yağız alaca Beyaz-yağız alaca donlardandır (Emiroğlu: 74).

bk.alaca don

külen Boz renk (eşek vb. hayvanlarda) (DS VIII).

kül levünlü at Siyaha dönük kül renkli at (Küçük: 1840).

kümeyt Ar. Doru at (BYKS; Hul.; Kanar; KE; OTAL). Koyu doru at (KAT). Koyu kırmızı at (KTS).

²⁰ Kurt kulası olmalı.

Yelesi, kuyruğu siyah doru at: *kümeýt-i sabâreftar, kümeýt-i hâme* (LC). Yelesi ve kuyruğu siyah doru yahut yağız attır (LL). Bir at donu (LO). Koyu doru at (MBTS). Yelesi, kuyruğu siyah doru at (RTK).
bk. *kümyet*

kümmiyet Şarabî hurmadorusu, siyah yelesi (at) (LO).

kümyet Ar. Hurmadorusu at ki doru ile siyah karışık, kuyruğu ile yelesi siyah olur (MOL).
bk. *kümeýt*

küran, kürân Far. *kurân* < Moğ. *küreng* 'koyu kahve rengi' Al renkli at (BYKS). Al at (Kantar). Küran, al at ki tonu yeşil al ola (LO). Sarı ile doru arasında at rengi (MBTS). Al renkli at (OTAL). Al donlu at (Tar. Sözl.; TSD).
bk. *küren, kürend, küreng*

küren Doru at; alnında beyaz lekesi olan sarı renkli at (DS VIII). Koyu al tonunda at (KAT).
bk. *küran, kürend, küreng*

kürend Al at (OTAL).
bk. *küran, küren, küreng*

küreng Al at (Kantar; LC; OTAL).
bk. *küran, kürân, kürend*

kürü At yavrusu (TAS).

levn-i feres Atın tonu (LO; MOL).

melle Açık kula at (BTL IV).

menekşe kır (At için) (BTL III).

mercan kır Kır üzerine ufak ve sık al benekli at donu (DS IX).

mercankırı Bir at donu (LO); (BTL III).

mercani kır, mercanî kır Çilli kırın daha kırmızısı (w1). Kır donlu bir atın özellikle baş, boyun ve sağrısında küçük küçük kırmızı çillere rastlanmasıdır (Emiroğlu: 71).
bk. *üveyik kır*

mercankırı doru (Kahverengi bir at rengi) (RKS). (Kırmızıya yakın tüyü olan bir at rengi) (RKS).

misheb Ar. Kara, siyah at (AK).

mişki Siyah renkli bir tür at (Kantar).

muhtelit don Atın doğuştan gelen ve değişmeyen donlarından biri (Emiroğlu: 67).

mülemma Ar. Vücudunda ana renkten farklı yer yer başka renk bulunan alacalı at (AK).

mürekkep don Birleşik don (Emiroğlu: 67)
bk. *birleşik don*

müştak don Türemiş don (Emiroğlu: 70).
bk. *türemiş don*

müzdeviç don (Emiroğlu: 74)
bk. *alaca don*

netame nişanı Atın karnının altında kolan yerine yakın yerlerde bulunan tüy kıvrılması; binen ve besleyen için tehlike olduğuna inanılır (Emiroğlu: 63).

normal izabel Gün ışığında saman renginden buğday tanesi rengine kadar tonları içeren bir don (Emiroğlu: 68).
bk. *izabel, sarı izabel*

nubtat Ar. Atın koltuğu altında ve karnı altında olan beyaz (AK).

olak Kısarak (Tar. Sözl.).

or Doru (DSL.). Donu kırmızı ile sarı arasında olan (at)a denir (Çınar: 25). Al ile doru arası (TSD).

ora Kula donlu at (İML).

or at Donu al ile doru arasında bulunan at (DLT). Doru at (DSL.). Kula donlu at (Küçük: 1843).

oy Yağız don (BTS). Yağız at (Çınar: 25). Doru (DSL.). Kül rengi (KTS). Yağız, kül rengi (TSD).
bk. *uy, yağız don*

oy at Yağız at (DLT). Doru at (DSL.). Yağız at; karayla kırmızı arasında bir at donu (Küçük: 1844).

ök at Dört yaşını geçmiş at (Çınar: 26).

öveg gır Kahverenkli hayvanın kılları arasındaki beyaz kıllar (AAS).

övek kır Kahverenkli hayvanın kılları arasındaki beyaz kıllar (DS IX).

öveyk kır Kır renk (DS IX).

bk. *öveg gır, övek kır*
pamuk kır Süt beyaz at rengi, at donu (AİAS; DS IX). Bembeyaz(w1). Beyaz kıllar koyulardan daha fazladır; pamuk beyazı bir görünüm arz eder; koyu kıllar ancak dikkatli bakıldığı zaman ya da at yaşlandığında belli olur (Emiroğlu: 71). Sütbeyaz at donu (KBS).

pamuk kır Bir at donu (Hayvanansk.).

parlak yağız Kuzgunî yağız için kullanılan diğer bir isim (Emiroğlu: 68).

bk. *kuzgunî yağız*

pekmez al Kula ile doru arasındaki bir at donu (DS IX).

pekmezkefi Kula ile doru arasındaki bir at donu (AİAS; DS IX; KBS; MİAS). Açık doru, kula (at) (DS XII; MAS). Kula ile doru arasında bir at donu; bu renkte olan (at) (KBS; TS). Kula ile doru arasında bir at donu (TSÖ). Kula ile doru arasında at rengi (MBTS).

pekmezköpüğü Kula ile doru arasındaki bir at donu (AİAS; DS IX; KBS). Pekmezkefi (BTL III; MBTS). Yanıkaldı beyaz kıllar, donu değiştirecek kadar fazla olursa bu ad verilir (Emiroğlu: 68). Bir at donu (LO).

bk. *pekmezkefi*

porselen beyazı (Örtücü kıllarda) beyazlar arasından hafif bir maviliğin parıltı yapmasıyla meydana gelen porselen rengidir (Emiroğlu: 70).

bk. *beyaz (don)*

pullu Bir at donu (LO).

pullu al Al donlarda görülen yuvarlak, pul pul belirtilerdir (Emiroğlu: 68).

pullu doru Doru donlarda görülen yuvarlak, pul pul belirtilerdir (Emiroğlu: 69).

pullu kır Baklakırı (at) (DS IX; DS XII).

rummânî Ar. Kır ile doru arası renkli at (Kanar).

bk. *rümmanî*

rümmanî, rümmanî Ar. Kır ile doru arasında olan (at) (MBTS). Doru kır ile doru arasında olan (at) (OAS). Kır ile doru arasında bir donu olan at (OTAL).

bk. *rummânî*

saf don Basit don (Emiroğlu: 67).

bk. *basit don*

saksağan (Çınar: 25).

bk. *saksağan donu*

saksağan alacası (Emiroğlu: 96).

bk. *saksağan donu, alaca don*

saksağan donu Atın vücudunda iki ayrı donun parçalar halinde bulunması durumudur; alaca don da denir (Emiroğlu: 74).

bk. *alaca don, saksağan*

sarı at Sarı at (EDM).

bk. *sarı at*

sarıg at Sarı at (DSL.).

bk. *sarı at*

sarıg çaganak Kula donu (BTL III).

sarı izabel Normal izabele verilen başka bir ad (Emiroğlu: 68).

bk. *normal izabel*

sarı muhalif Açık kahverengi kirli sarı (RKS)

sarı yağız Kula cinsi at (BTS; TS).

sebzink Far. Yağız attır (LL).

semend Far. Rengi sarı olan ata derler (AK). Kula at, çevik ve güzel at (BD; OTAL). Kula at; herhangi bir dondaki at (BTL III). Al ile kır arası rengi olan at (Kanar). At, kula at (KAT; LC; MOL). Kula at; Türkiye kulagu, hülâgu 'cenk atı' (LO). Kula at; güzel, süratli ve çevik at (MBTS). Kula at; güzel ve çevik at (OAS).

servi Benzetme yoluyla atın vücudunda bulunan ters

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

istikametteki yatık tüylere denir (Emiroğlu: 79).

sıçankırı Bir at rengi (RKS).

sıçantügi Donu sıçan tüyü renginde olan (at) (Küçük: 1841).

sıçantüli bk. *sıçan tügi*, *sıçan tüyü*

sıçan tüyü (BTL III). Bir at donu (LO).

sıp İki yaşındaki tay (Çınar: 26).

sıput At (KYSV).

sîm-gûn Kır at (Kantar).

sincabî Nadiren görülen bir dondur. Örtücü kıllar sincap ya da fare rengindedir. Bazen yele, kuyruk ve bacakların bitim yerleri siyahtır (Emiroğlu: 69).

sinekli Açık donlar üzerinde siyah kıllardan oluşan küçük beneklere denir (Emiroğlu: 75).

sis Sis renkli at (EDM). Atlarda kahverengi veya kırmızımtırak benek (OAS). (Gri at rengi için) (RKS). Atın tüylerindeki küçük alaca benekler (Tar. Söz.; TSD).

sisli Bir at donu (LO). Kır at, boz lekeli, kır (LO).

sisli kır Boz lekeleri olan at tonu (BTL III). Kır donun üzerine, donun ana karakterini bozmayacak şekilde kırmızı kılların küçük bulutlar gibi yayılması durumudur (Emiroğlu: 71). Üzerinde ufak ve boz benekler bulunan doru renkli (at) (Küçük: 1838). Üzerinde ufak ve boz benekler bulunan doru renkli (at) (OAS).

sis renkli Kır renkli, benekli (BTS; Tar. Söz.). Bir at rengi (RKS).

siyah (at) (James, 64, 85, 101)

simsiyah (at) (James, 100)

sur Gök kır at (Küçük: 1836).

sütbeyaz (Örtücü kıllar) sütbeyazı beyazlığındadır, ancak parıltısı yoktur; donuk beyazdan dikkatle ayırmak gerekir (Emiroğlu: 70). bk. *beyaz (don)*, *donuk beyaz*

süt beyazı (at) (James, 97, 98, 147)

sütkır Tüm ak (at donu için) (DS X; Küçük: 1835).

bk. *sütkır*

sütkır At donu (BTL III). Tüm ak (at donu için) (DS X; Küçük: 1835). Süt gibi beyaz at (KAT). Bir at donu (LO). Beyaz renkli (at) (MBTS). Beyaz renkte olan (at) (OAS; ÖTS; TSÖ). Bir at rengi (RKS). Beyaz renkli at donu; bu renkte olan (at) (TS). Ak at donu (Ülker 1: 2; Ülker 4: 1).

bk. *sütkır*

sütlükahve al Nadir olan ve sarımtırak beyaza kaçan kırmızı (at) rengi (w1; Emiroğlu: 68).

sütlü kahverengi (Hayvanansk.)

şal Boz renkli at (EDM; KTS). Kestane rengi, atlar için kullanılır (PKTA).

şalgamî Gövdesi sarı, kuyruk ve yelesi ak at (Küçük: 1843).

şarabî ahreç Kızıl ahrecin diğer bir adı (Emiroğlu: 74). bk. *kızıl ahreç*

şarabî al Kırmızı şarap rengini andırır don (Emiroğlu: 68).

şarabî hurma dorusu Kümme (LO) bk. *kümme*

şarap alı Bir at donu (Hayvanansk.).

şeb-dîz *Far.* Karayağız at (MBTS; Kantar; OAS). Yağız at (MN; MOL). Yağız at, edhemî (LO). Karayağız at (OTAL). Bir at rengi (TÇZK).

şehbâ *Ar.* Kır at (Kantar). Kır, akçıl, kül rengi (özellikle at rengi olarak kullanılırdı) (MBTS). Kır, akçıl (at donlarından olup eşhebin müennesidir) (OTAL).

şukret At bir vecihle safi kızıl olmak ki yelesi ve kuyruğu bile kızıl ola (AK).

şûle *Ar.* Atlarda beyaz tüylerden meydana gelen benek (ÖTS).

tam kara at Düz kara at (DLT).

tarçinî al Âdî alın rengi daha belirgin olanı (Emiroğlu: 67).

targıl Çizgili, çubuklu (genellikle hayvanların tüy rengi hakkında) (DSL.). Alaca hayvan (TSD).

targıl ylık Çizgili at (DSL.).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

tarlan Kır at donu (Küçük: 1841).
tarsı Duman rengi (hayvan için) (DS X).
tas (at) (Çınar: 26)
 bk. *taz alaca at, taz at*
tay Yavru at (Çınar: 26). 1 yaşında at (TAS).
taz Alacalı (at) (DLT).
 bk. *taz at*
taz alaca at Taz at (Çınar: 25)
 bk. *taz at*
taz at > *taz 'uyuz, kel'* Alacalı at (Küçük: 1835).
 bk. *taz*
tele Koyu renkli at (Küçük: 1845).
 bk. *telki, teñbil*
telki Koyu renkli at (Küçük: 1845).
 bk. *tele, teñbil*
temir boz Koyu kır veya boz (Küçük: 1837).
 bk. *temir buz*
temir buz Koyu kır veya boz (Küçük: 1837).
 bk. *temir boz*
teñbil Koyu renkli at (Küçük: 1845).
 bk. *tele, telki*
tığ Al ile doru arası at rengi, konur al (DLT). Kırmızı ile doru rengi arasındaki at, konur at (DSL.). Donu kestane ile kızıl kahverengi arasında olan at, at rengi, sarımtırak (Küçük: 1843). Sarımtırak; bu renkte at (OTG). Al ile doru arası (at) (TSD).
 bk. *tığ*
tığ Donu kırmızı ile doru arasında olan at (Çınar: 25).
 bk. *tığ*
ton Hayvan rengi, ton (BTL II). At tüyünün rengi (BTL III). Hayvan rengi (DS X). Hayvan rengi (KBS).
 bk. *don*
toparçak bk. *topçak*
topçak Donu çok renkli at; alaca donlu (BTL II).
 bk. *toparçak*

tori Doru, kızıl kahverengi (at rengi) (DK). Doru at (EDM; MN). Siyah ile kızıl arasında bir tonda bulunan at (KAT). Doru, kızıl kahverengi (at rengi) (Kaymaz: 314; TSD). Koyu kahverengi, hurma rengi (KTS).
 bk. *tong, toru, torug*
torig Doru (atın rengi hakkında) (DSL.).
torig at Doru renkli at (DLT).
 bk. *tori, toru, torug*
torku At rengi, toru (BTL II).
toru Doru (BYKS). Koyu kırmızı, doru (at için) (DS X; KBS). Koyu kırmızı (at donu) (DS XII). Doru at (EDM). Doru, kızıl kahverengi (at rengi) (Kaymaz: 314). Koyu kahverengi, hurma rengi (KTS). Kestane rengi (atlar için kullanılır) (PKTA). Doru renk (TSD).
 bk. *don, doru, tori, torig, toru, torug*
torug At rengi, doru renk (DLT). Doru (atın rengi hakkında) (DSL.). Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi kara olan at (KBS). Doru, kızılımsı kahverengi (at donu) (OTG).
 bk. *tori, tong, toru, toruk*
toruk At tonu, toru, doru (BTL II). Doru renk (TSD).
 bk. *tori, tong, toru, torug*
tosun Henüz binilmeyen tay (Çınar: 26).
tubçak Alaca at manasına gelir (Küçük: 1836).
turnakırı Bir at rengi (BTL I; RKS). Kül rengine çalar at donu (KAT). Siyahı beyazına hakim olan at donu (Kaymaz: 311). Kül rengine çalan at donu, turnarenginde kır (Küçük: 1842). Boz kır (LO). Kül rengine çalan at rengi (MBTS). Siyahı beyazına galip olan at donu (Tar. Sö.).
 bk. *boz kır*
tus Renk -yalnız 'tuy tus' hayvanın ve insanın tüyü ve rengi sözünde geçer- (EİA).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

tuz < *tüs* Tüs, renk (PKTA).

tü Tüy, kıl, saç; renk, at donu (DLT).

Renk; atın rengi, donu (DSL.).

Renk, at rengi (KB). At donu (TSD).

tük Tüy; yün (EUTS; Tar. Söz.).

tüm At tonlarında düz renk (DLT; TSD).

tüm kara at Düz kara at (BTS; DLT). Tamamen siyah at (DSL.).

tüm torug at Düz -tamamen- doru at (DLT).

tüm törüg at Tamamen sarı 'boz' at (DSL.).

türemiş don Tay doğduğunda sahip olduğu asli dona, zamanla beyaz kılların eklenmesi ile meydana gelen dondur. Türemiş dona sahip olan atların ilk donları ya al ya da yağızdır. Tay büyüdükçe kırmızı veya siyah kıllar arasından beyaz kıllar çıkmaya başlar (Emiroğlu: 70).

bk. *müştak don*

tüs Renk, levn (BTL II). Renk (DS X; KB; TSD). Tus (EİA).

üvek kır Gövdesinin yarısı ak, yarısı kara hayvan (DS XI).

üveyik kır Üveyik kuşu rengine at (AİAS; KBS). Üveyik kuşunun rengine at (DS XI).

bk. *mercani kır*

üveyik kır Baklakırından daha açık olanına denir (BTL III; SA I). Bir at donu (Hayvanansk.; LO).

bk. *baklakır*

verd Doru at. (BYKS). Açık doru at (LC).

vücut örtüsü rengi Hayvanlarda vücudu örten kılların birlikte gösterdikleri renk veya renk bütünü (BTS).

yağış Doru at (BTL IV).

yağız Yağız, koyu (bu kızıl ile siyah arası bir renktir); atı donla adlandırma: *yağızına binip*: "yağıza binerek" (DSL.). Dört ayağı sekili at (EDM; KTS). Atlarda meşhur bir renk (KTS). Yağız at gibi (Küçük:

1843). Boz siyaha dönük kızıl, kızıl ve boz arası esmer renkteki at donu (Küçük: 1843).

bk. *yağız, yağız don*

yağız at Koyu tüylü at (DSL.).

yağız Parlak siyah at tonu; yağız doru (BTL IV). (At için) doru (BTL III; MBTS). Doru (BTS). Atın bütün kıllarının, kuyruk, yele, bacaklar dâhil olmak üzere hepsinin siyah kıllarla örtülü olmasıdır (Emiroğlu: 68). Bu dondaki atların vücudunu örten kılları, yeleleri ve kuyrukları siyahtır (Hayvanansk.). Siyah ve kırmızı arası uslanmaz bir at cinsidir (James, 446). Tüyü parlak siyah at (KAT). Bir at donu (LO). Berrak siyah, esmer, yağız, doru, ahzar, şeb-diz (LO). (Beygir donu) zeytin esmeri (OAS). Parlak siyah (at), doru (ÖTS). Siyah, parlak renkli at (RTK).

bk. *yağız, yağız don*

yağız don Siyah(w1). Atlarda beden, bacaklar, yele ve kuyruğu örten kılların siyah renkte olması (BTS).

yağız doru Kızıla çalan siyah tüyleri olan (at) (BTL III; BTS; BYKS; KBS; TS; TSÖ). Bir at donu (KAT; LO). (Beygir donu) kızılımtrak zeytin esmeri (OAS). (Kahverengi) bir at rengi (RKS).

bk. *doru, tori*

yagren bk. *yegren*

yam At, menzil atı (Tar. Sözl.). At (SN; TSD).

yanal, yañal Alaca, açık koyulu, değişik renkli (genellikle hayvan için kullanılır) (DS XI).

yanık al (w1; Hayvanansk.). Kara konur (BTS; ŞM, 45). Kahverengi, doruya yakın al (DS XI; KBS). Kavrulmuş kahvenin rengine benzer don (Emiroğlu: 68). Bir at donu (Hayvanansk.). (*Madde açıklamasında*) (Kaymaz: 309). Yağızımsı al (Tar. Söz. V).

bk. *kara konur, pekmezköpüğü*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

yanık kestane doru Bir at donu (Hayvanansk.; w1).

yanık kestane dorusu (Hayvanansk., Küçük: 1838). (Örtücü kıllar) yanmış kestane kabuğu rengindedir; at kestanesinden de daha koyudur (Emiroğlu: 69).

bk. *esmer doru*

yaşıl Siyaha dönük yeşil at (Küçük: 1844).

yazığ Koyu kahverengi (at donu); koyu kahverengi at (OTG).

yegren Kula rengi, at rengi (Küçük: 1843). Kestane rengi (at) (OTG). Kestane renginde (at) (TSD).

yegren at Doru at (DSL.).

yekran, yekrân Far. Al at (Kantar). Soylu cins at, rengi sarı ile kırmızı arasında olan at (MBTS). Sarı ve kırmızı arasında bir nevi at, al at (OTAL).

yelisi kara karlık at (Küçük: 1833)

yeşi Bir at rengi (AİAS; DS XI). Bir tür at donu (Küçük: 1836).

yeşil Koyu al (at rengi için) (BTS; DS XI; KBS).

yeşil al Bir at donu (LO). Kürân (LO). Bilhassa koyu alın yeşil parıltılar halinde yansımasıyla bu don meydana gelir (Eski atçıların “yeşil inikas” ‘yansıma’ dedikleri bu özellik, nadiren doru donda da görülebilir.) (Emiroğlu: 68).

bk. *kürân*

yeşil at Yeşil at (EDM). Bir tür at donu (Küçük: 1836).

yıldızlı kır Bir at rengi (AİAS; DS XI).

yond bk. *yont, yund, yunt*

yont bk. *yond, yund, yunt*

yund At (DSL.). Kısarak, at (SAKT).

bk. *yond, yont, yunt*

yunt At (DSL.). Kısarak, at (SAKT).

bk. *yond, yont, yund*

zerde Rengi sarıya çalan at (Kantar).

zerd-pûr Far. Aşkar attır (LL).

zülf-i siyah Bir at donu (LO).

II. Baş ve Boyun Bölgesi Nişaneleri İçin Kullanılan Adlar

abeş Alnı akıtmalı hayvan (DS I).

abraş Alnındaki beyazlık alt dudağına kadar inen hayvan (DS I). Burun ucu, burun delikleri ve dudaklarda görülen beyazlıklara denir (Emiroğlu: 78). Beyazlığın üst dudağı tamamen kaplaması, ancak alt dudağı geçmemesi (Emiroğlu: 78).

bk. *gümüş burun*

abraş nişaneli Burunda küçük bir abraşın görünmesi (Emiroğlu: 78).

bk. *abraş*

açık mezar bk. *kabr-i meftuh*

adgam Ar. Yüzü ve dudakları etrafı karamlık olup donu gayrı olan attır (LL).

agarr, âgarr Ar. Beyaz akıtmalı at (BYKS; Kantar). Akıtmalı (Kantar). Alnında beyaz nişanı olan at (KAT). Alnında gurreşi olan at (LC). Alnında beyaz beneği, akıtmalı olan (at) (OTAL).

bk. *gurret*

agca Beyaza çalan, kır renkteki at donu (Küçük: 1834). Atın alnından burnuna doğru inen beyazlık, akıtmak (Tar. Sözl.). Atın alnından burnuna inen beyazlık (TSD).

bk. *ağca, ağcam*

ağbaş Alnı veya başı beyaz hayvan (DS I).

ağca Atın alnından burnuna doğru inen beyazlık, akıtma (Kaymaz: 303; ÖTS).

bk. *agca, ağcam*

ağcam Alna inen beyazlık (Kaymaz: 303).

bk. *agca, ağca*

ağzı kenetli Alt ve üst dudağı beyazlı at (DS I). Dudakları beyaz at (TSÖ).

bk. *ağzı kilitli*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

ağzı kilit Alt ve üst dudağı beyazlı at (DS I).

ağzı kilitli Alt ve üst dudağı beyazlı at (DS I). Beyazlığın üst dudaktan alt dudağa geçmesi (Emiroğlu: 78). Dudakları beyaz (at) (TS; TSÖ).
bk. *abraş, ağzı kenetli*

ağzı kinetli Alt ve üst dudağı beyazlı at (DS I).

ağzı kitli Alt ve üst dudağı beyazlı at (DS I).

ağzı mühürlü Alt dudağında kendi renginden başka renkte işaret olan hayvan; damağında siyah leke bulunan at, kedi, köpek (DS I).

ahıtma Hayvanların alnından burnuna doğru uzanan beyazlık (DS I; EYSV). Sakar; atların alınlarında bulunan beyazlık, akıtma (EA).
bk. *akıtma*

ahıtmalı Alnından burnuna doğru beyaz leke olan hayvan (DS I).

ahutma Hayvanların alnından burnuna doğru uzanan beyazlık (DS I).

akıtma Hayvanların alnından burnuna doğru uzanan beyaz leke (AİAS; DS I). Atların alınlarında olan beyaz ve penbe uzunca nişane (BTL I). (Atın alnındaki) beyazlığın alından aşağıya burun üstüne doğru dar bir çizgi halinde uzanması; alından buruna doğru uzanan beyaz lekelerle denir (Emiroğlu: 76, 538). Atların alınlarından başlayıp burunlarının üzerine doğru inen beyaz lekeye denir. Akıtma değişik biçimlerde olur, bütün burnu, hatta alt çeneyi de içine alabilir (Hayvanansk.). Atın alnından burnuna doğru uzanan beyaz veya pembe leke, sabâhü'l-hayr (KAT). (Hayvanların) alnındaki beyaz leke (KBS). Atların alnında olan beyaz veya pembe ucunca nişan, sabâhu'l-hayr, sohbetu'l-hayr (LO). Atların ve bazı büyükbaş

hayvanların alınlarından burunlarına doğru inen beyaz leke (MBTS). Atın alnındaki leke (NF). Atların alnından burnunun üstüne kadar uzayan beyazlık (OTAL). Atların alnından burnuna doğru uzanan beyaz leke, nişan (ÖTS). Hayvanların özellikle atların alınlarında bulunan ve burunlarına doğru uzanan beyaz leke (TS). Atların alnındaki beyaz nişan (TSD). Kimi hayvanların özellikle atların alınlarında bulunan ve burunlarına doğru uzanan beyaz leke (TSÖ). Hayvanların ağızlarından burunlarına doğru uzanan beyazlık (YKA).
bk. *akıtmaç*

akıtmaç Hayvanların alnından burnuna doğru uzanan beyaz leke (DS I; KBS). Akıtma (KBS).
bk. *akıtma*

akıtmak bk. *agca, akıtma*

akıtmalı Akıtması, alnında beyaz işareti olan at (ÖTS). Alnında akıtması olan (hayvan) (TS; TSÖ).

akıtma sakar Burundan alt dudağa coşanı; meşum, uğursuz (at), sakarlı (KAT).

akrah Ar. Şu at ki alnı ortasında akça miktarı ak yeri ola (AK). Alnı beyaz at (OTAL).

alabaş Başı benekli hayvan (DS I).

alaşa Ağzı ve burnu beyaz olan at (DS I; KBS).

alnı çaçal (at) Alnı sakar (at) (Tar. Sö.).

alnı depeli (at) Alnı perçemli (at) (Tar. Sö.).

anahtarlı Burnundaki beyaz leke çene altına kadar inen at (DS I).

annı ahıdmalı Sakarlı, at ve diğer hayvanların alınlarında bulunan ve yukarıdan aşağıya doğru uzanan beyazlık (EA).

annı akıtmalı Alnı beyaz olan hayvan (DS I).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

asbag Ar. Atlarda alnı veya kuyruğu ucu ak olana derler (AK).

bk. *ısbag*

aşgâ Hayvanın başındaki beyazlık (YKA).

aşkar Yelesi ve kuyruğu sarı at (AK). Hayvanların başındaki beyazlık (DS I). Alnı beyaz hayvanlar için bir niteleme (TOS).

aşkarlı Alnı beyaz alaca renkli hayvan; başında beyazlık bulunan hayvan (TETTL).

aynalı Alnında beyaz bulunan at ya da sığır (DS I).

başgıl Başı ak (DLT).

bk. *başgu, başıl*

başgıl yılku Başı ak, dört ayaklı hayvan (DLT). Beyaz başlı hayvan (DSL.).

başgu Hayvanların alnındaki beyazlık, ak leke (Albayrak: 925). Başında beyaz leke olan (at) (OTG). Alnı akıtmalı at (TSD).

başgu boz Başı boz at (DSL.).

başıl Tepesinde beyazı bulunan (at) (DLT; TSD).

bk. *başgıl*

başşik Alnı ak benekli hayvan (EYSV).

benekli akıtma Akıtmanın içinde siyah beneklerin bulunması (Emiroğlu: 76, 538).

bk. *akıtma*

besik Hayvanın alnında bulunan leke, nişan (DS II).

beş Keçi, koyun ve sığır gibi hayvanların alnlarındaki beyazlık ve böyle bir lekeye sahip olan hayvan (KBS). Bazı hayvanların alnlarındaki beyaz leke (TETTL).

beşik Keçi, koyun ve sığır gibi hayvanların alnındaki beyazlık veya alnında akıtması olan hayvan (EYSV). Alnında beyaz lekesi olan (hayvan) (TETTL).

beyaz kuyruk (Atın alnındaki beyazlığın) başı toplu, aşağıya

doğru kuyruğu uzanan bir şekilde olması (Emiroğlu: 76).

boymal at Boğazında beyazlık olan at (DSL.).

boymul Boynunda beyazlık bulunan hayvan (AA). Boynunda aklık olan at (Çınar: 26). Beyaz boyunlu (at) (OTG). Boynunda beyazlık olan hayvan (TSD).

çahal Sığır ve atların alnında bulunan beyaz leke (DS III).

bk. *çakal, çakal (at)*

çakal Alnında beyaz tüyler olan hayvan (AİAS; DS III). Alnı ya da ayakları beyaz olan (at) (BYKS, 173). (Hayvan için) alnı beyaz (YKA).

bk. *çahal, çakal (at)*

çakal (at) Alnı veya ayakları beyaz olan at (Tar. Söz.; TSD).

çifte Atın alnında gayr-i makbul ve uğur sayılmaz çift nişan (KAT). Atın boğazı üzerindeki tüyden iki daire (Tar. Söz.).

bk. *çifteli*

çifteli Alnında çift nişanı olan at, uğursuz, meşum (KAT). Alnında çifte işaret bulunan (hayvan) (MBTS). Alnında çift beneği olan at (ÖTS). Alnında çift sakar (beyaz leke) bulunan (hayvan) (TSÖ).

bk. *çifte*

çilli akıtma 'Akıtma'da kırmızı kıllardan lekelerin bulunması (Emiroğlu: 76, 538).

bk. *akıtma*

debrec Far. bk. *edgam*

echer Ar. Yüzü ak at (LO).

edgam Ar. Şu ata derler ki yüzünün rengi ve dudaklarının etrafı karaya mail olup sair bedeni cesedinin rengine muhalif ola (AK).

bk. *debrec*

elmaz Ar. Üst dudağı ak olan at ki burnu bile ak olmaya (AK).

erham Ar. Şu at ki başı ak ola (AK).

ersem Ar. Üst dudağı ak olan at (AK).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

gar Ar. Alnında bir dirhemden büyük beyazlık olan at demektir (AK).

garrâ Ar. Alnı beyaz akıtmalı (Kantar). Alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan 'at, vs.' (OTAL).

gurgurat Ar. Atın alnında olan akça yer (AK).

gurre(t) Ar. At alnında fevka'd-dirhem akça yer olsa gurretü'l-feres derler ve o ata agarr denir (AK). Atın alnında olan beyaz leke, sabâhü'l-hayr (BTL III; KAT). Atın alnındaki beyazlık, akıtma (BYKS; OTAL). Atın alnındaki beyaz leke (ÖTS). Akıtma (Kantar). Atın alnındaki sabâhü'l-hayr denilen beyaz (LC).

bk. *agarr*

gümüş burun Beyazlığın üst dudağı tamamen kaplaması, ancak alt dudağa geçmemesi (Emiroğlu: 78).

bk. *abraş*

halka biçimli yıldız Yıldızın ortasında koyu kılların olması (Emiroğlu: 76).

bk. *yıldız*

ısbag Alnı yahut kuyruğu etrafı ak olan attır (LL).

bk. *asbag*

iğ (Atın alnındaki akıtmanın) iki ucunun sivri bir çizgi halinde olması (Emiroğlu: 76).

kabr-i meftuh Atın alnında "V" şekline benzer tüy kıvrımları; böyle atlar sevilmez (Emiroğlu: 63).

kaltar Ağzı beyaz, kahverengi at demektir (Küçük: 1847).

bk. *katlar*

kama (Atın alnındaki akıtmanın) sivri ucu aşağıya doğru uzanan bir kama şeklinde ise (Emiroğlu: 76).

karişik akıtma (Akıtmada) beyaz ve renkli kılların birlikte bulunması (Emiroğlu: 76, 538).

bk. *akıtma*

kartopu Alnındaki beyaz kılların yuvarlak bir hal alması nişanesi (Emiroğlu: 76). Atların alnındaki beyaz lekeye denir; top, yarım ay, yıldız biçimlerinde olur ve

benzediği şekle göre adlandırılır (Hayvanansk.). Atın alnındaki yuvarlak beyazlık (KBS). Atın alnındaki yuvarlak beyazlıktır (Küçük: 1847).

kaşga Yüzü ak, gözlerinin çevresi kara olan at (Çınar: 25). Hayvanın alnındaki beyaz işaret, yıldızlı (DSL.). Başı ak, diğer yerleri kara hayvan (TSD). Alnında beyaz leke ya da akıtma olan (hayvan) (KBS).

bk. *kaşga (at), kaşka, peçeli*

kaşga (at) OTÜ. *kaşga, kaşka* Yüzü ak, gözlerinin çevresi kara olan at, peçeli at (DLT). Alnında beyazlığı, yıldızı olan at (DSL.). Alnında beyaz leke ya da akıtma olan (hayvan) (KBS). Beyaz tüylü, kıllı (at) (Tar. Söz.).

bk. *kaşga, kaşka*

kaşgaldak Alnında biraz aklık bulunan at (Küçük: 1847).

bk. *kaşkaldak*

kaşha Atların alnındaki akıtma (EİA).

kaşka Atın alnında olan beyaz nişane, akıtma; alnı akıtmalı at (BTL III). Alnında akıtma olan at (KBS). Alnında leke bulunan hayvan (KİAT). Atın alnındaki beyazlık (KTS; TSD). Hayvanların alnındaki beyazlık, ak leke ve alnı beyaz lekeli olan hayvan (DS VIII). Hayvanın alnındaki aklık (DS XII). Alnı beyaz akıtmalı at (PKTA).

bk. *kaşga, kaşga at*

kaşkaldak Alnında biraz aklık bulunan at (KTS).

bk. *kaşgaldak*

kaltar Ağzı beyaz, kahverengi at demektir (Küçük: 1847).

bk. *katlar*

kenarlı nişane Bazı nişanelerdeki koyu renkli çerçeve (Emiroğlu: 76).

bk. *nişane*

kenetli Dudakları beyaz hayvan (DS VIII).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

kesik akıtma (Akıtmanın) ortasından birkaç santim aralıkla ikiye bölünmesi (Emiroğlu: 76).
bk.*akıtma*

kilit Atların alnından alt çenesine uzanan beyazlık (DS VIII; KBS; TS; TSÖ).

kilitli Alt ve üst dudağı beyaz olan at; ağzının üstü siyah tüylerle kaplı hayvan (DS VIII; KBS).

kurhat Ar. Alnında geniş sabit ve beyaz yer değil de az beyazlık bulunan ata denir (AK).

latim Ar. Şu at ki yüzünün bir canibi ak ola (AK).

lümza Ar. Atın dudaklarından birindeki beyazlık (AK).

mihrap Halk içinde en kıymetli kabul edilen, atın göğsünün tam ortasında bulunan servi (Emiroğlu: 63).

bk.*servi*

mu'ammam Ar. Alnı yahut başı ak olan attır (LL).

mutraf Ar. Şu at ki başı ve kuyruğu ak veya kara olup sair cesedi ona muhalif ola (AK).

müberka Ar. Atın alnındaki beyazlık (Arslan: 95).

nişân Far. Atın alnındaki beyazlık (KTS).

nişane Koyu donlu atların alnında, burun üstünde, bacaklarında ve tırnaklarında görülen, beyaz kılların oluşturduğu beyaz lekelere denir (Emiroğlu: 75, 545). Atların vücudunun bazı yerlerinde, mesela alnında, yüzünde ya da bacaklarının alt kısımlarındaki açık renk işaretlere denir (Hayvanansk.). Atların vücutlarının belli yerlerinde tüylerin spiral şeklinde dönmesi ya da uzun çizgiler oluşturması simgesel anlamlar taşır (James, 449).

bk.*kenarlı nişane*

peçeli at Kaşga at (DLT).

peçelü at Alnındaki beyazlık bütün yüzünü kaplayıp yalnız gözleri etrafı siyah kalmış olan at (Tar. Söz.).

peçeli Yüzü ak, gözlerinin çevresi kara olan at (Çınar: 25).

bk.*kaşga*

peçelü at Alnındaki beyazlık bütün yüzünü kaplayıp yalnız gözleri etrafı siyah kalmış olan at (Tar. Söz.).

pürçek Atın perçemi (DLT).

resem Atın üst dudağında olan aklık (AK).

sabâhü'l-hayr Atın alnında olan beyaz leke, akıtmak (BTL III). Atların alnındaki beyaz leke (Kantar). Atın alnından yüzüne uzanan beyaz leke, akıtma (KAT). Bazı atların alnında bulunan beyaz leke (bu beyazlık, alnından burnunun üstüne kadar uzarsa buna 'akıtma' derler) (OTAL).

bk.*sakar*

sahar Alnı ak lekeli hayvan (DS X). Hayvanların alnındaki aklık (DS XII). Sakar, hayvanların alınlarındaki beyazlık, akıtma (EA). Hayvanın alnındaki beyaz leke (KYSV).

bk.*sakar*

sakar Atın derisindeki beyaz lekeler, alnında olursa alnı saçar denilir (ADÜM). Atların alınlarında olan beyazlık, akıtmanın ufağı, sabâhü'l-hayr (sakar ve sakarlı at meş'um sayılır) (BTL III). Atın alnındaki sabâhü'l-hayr, akıtmanın ufağı (KAT). Atın alnındaki beyazlık, sakarlık (Kaymaz: 313). Bazı hayvanların, özellikle atların alınlarında bulunan beyaz leke, küçük akıtma (KBS; TS). Alnında beyaz leke bulunan hayvan (KİAT). Alnında bir parça aklık olan at (KTS). Hayvanların alnındaki beyazlık (KYSV). Vazah, atların

alnında sabâhü'l hayr akıtma ufağı (LO). Meşum akıtma, burundan alt dudağa aşan kilit (LO). Hayvanların ve özellikle atların alnındaki uğursuz sayılan beyaz leke, küçük akıtma (MBTS). Özellikle atların ve bazı hayvanların alnlarında bulunan ufak beyaz leke (ÖTS). Atın alnında olan beyazlık (Tar. Söz.). Kimi hayvanların, özellikle atların alnlarında bulunan beyaz leke, küçük akıtma (TSÖ).

bk. *sabâhü'l-hayr, sahar*

sakarlı (at) Alnında sakar denilen beyaz lekesi bulunan at (KAT). Meşum akıtma, burundan alt dudağa aşan kilit (LO).

sâyile At alnından burnu üzerine dek inmiş yassı enli olan aktır (LL).

servi, servî Atın omuz başında, boynuna doğru yatık tüyler (Emiroğlu: 63). Atın alnında serviye müşabih uzun beyaz nişan (KAT).

sima sakar Atın alnından burnuna doğru uzanan bel, akıtma, ak benek (Küçük: 1848).

bk. *sumasaker*

sultan çizgisi Nefes borusundan sonra ense boyunca uzanan bu işaret, atın uğursuzlukları bertaraf edeceği anlamını taşır (James, 449).

sumasaker Atın alnından burnuna doğru uzanan bel, akıtma, ak benek (DS X).

bk. *simasakar*

şapraksakal Akıtmalı (at için) (DS X).

tam akıtma (Akıtmanın) bütün burun boyunca uzanması (Emiroğlu: 76).

bk. *akıtma*

teküz Atın alnındaki akıtma (TSD).

teküzlig Alnında az akıtması olan at (Çınar: 26). Alnı akıtmalı (TSD).

bk. *tüküz*

teküzlik Alnında az akıtması olan at (Çınar: 26). Akıtma, alnı akıtmalı at (DSL.).

bk. *tügüz*

tepel Alnı beyaz, kaşga, tepel (at) (DK; Kaymaz: 314). Alnı akıtmalı at (Küçük: 1848). Alnı beyaz, akıtma (TSD).

bk. *töpel*

tepel kaşga aygır (Küçük: 1833)

tış at Alın akıtması gözü önüne varıp kulaklarına çıkmayan ve burnuna inmeyen ikisi ortası kalan at (DLT). Alnındaki akıtmanın gözlerinin önüne kadar varıp kulaklarına kadar çıkmayan veya burnuna kadar inmeyen at (Çınar: 26). Alnındaki beyaz akıtma gözünün önüne kadar varıp, kulaklarına kadar çıkmayan, burnuna kadar inmeyen, bunun ikisi arasında kalan at (tam olarak alnında akıtması olan at) (DSL.).

töbel Alnı akıtmalı at (Küçük: 1848).

bk. *töböl, töpel*

töböl Alnı akıtmalı at (TSD).

bk. *töbel, töpel*

tügüz Alnı akıtmalı at (TSD).

töpel Alnı akıtmalı at (Küçük: 1848; Tar. Söz.; TSD).

bk. *tepel, töbel, töböl*

tügür bk. *tükür*

tükür Alnında akıtma olan at (BTL II).

bk. *tügür*

tüküz Alnı akıtmalı at (DLT). Alnında az akıtması olan at (Çınar: 26). Atın alnındaki akıtma (TSD).

bk. *tegüzlig*

tüküz at Alnında beyaz lekesi olan at, lekeli (yıldızlı); alnı akıtmalı at (DSL.).

ugar at Alnında akı olan at (Çınar: 26). Alnı akıtmalı olan at (DLT). Alnında beyaz lekesi (akıtması) olan at (DSL.).

üçgen (Atın alnındaki) beyazlığın bir üçgeni andırması (Emiroğlu: 76).

yağal Yüzü kahverengi olan hayvan; kulağı sarı hayvan (DS XI). Yüzü kahverengi olan hayvan (MİAS).

yaka yırtık (at) Boynu etrafında ters bir sıra tüyleri olup uğursuz addolunan at (KAT). Boynundan göğsüne kırık tüyleri olan şom nişanlı (at) (LO).

yalama Atlarda üst dudağa dek uzanan, alta inmeyen akıtma (DS XI).

yalıg Atın yelesi (Çınar: 27; DLT).

yarım akıtma Akıtmanın burun üstünün yarısına kadar uzanması (Emiroğlu: 76, 538).
bk. *akıtma*

yarım ay Atın alnındaki yarım ay biçimindeki ak leke (Küçük: 1849).

yarım yüzü güzel (Akıtmanın) burun üstünün bir yanına yayılması (Emiroğlu: 76, 538).
bk. *akıtma, yüzü güzel*

yıl Atın yelesi (Çınar: 27; DLT).

yıldız (Atın alnında) beyazlık girintili çıkıntılı olup bir yıldızı andırması (Emiroğlu: 76). Atın alnında yıldız biçimindeki beyazlık, akıtma (KBS).
bk. *halka biçimli yıldız, yuvarlak yıldız*

yıl Yele (OTG).

yuvarlak yıldız Yıldızın ortasında koyu kıllar olması (Emiroğlu: 76).
bk. *yıldız*

yürek (Atın alnındaki akıtmanın) yüreğe benzemesi (Emiroğlu: 76).

yüzü beyaz (Akıtmanın) burun üstünün her iki yanına yayılması (Emiroğlu: 76, 538).
bk. *akıtma, yüzü güzel*

yüzü güzel (Akıtmanın) burun üstünün her iki yanına yayılması (Emiroğlu: 76).
bk. *akıtma, yüzü beyaz*

III. Bacaklar ve Bacak Bölgesi Nişaneleri İçin Kullanılan Adlar

ak az Bacaklarında beyaz lekeler bulunan sarı at (KTS).

akfer Ar. Şu at ki rengi bozarak ola (AK).

alabacak Bacağında sekisi olan at (BTL I). Bacakları benekli, beyaz renkli hayvan; dört ayağının bilekten yukarı kısmı beyaz at (DS I). Sekili at (KAT). Ayağı sekili beyaz renkli (at) (MBTS). Ayağı sekili (at) (TS; TSÖ).
bk. *alapaça*

alapaça Ayakları beyaz renkli at (DS I).
bk. *alabacak*

alayak Ayağında al renk bulunan at (PKTA).

alçak seki Tırnak üstünden bukağılık çukurluğunun üstüne kadar bir şerit halinde beyazlığın bulunması (Emiroğlu: 78).
bk. *yanı seki*

arkada seki eseri Tırnağa bitişik kısmın yalnız arka tarafında leke halinde bir beyazlığın bulunması (Emiroğlu: 78).
bk. *ökçesi beyaz*

aşam Ar. İki ön ayakları ak olan at (AK). Ön bacaklardaki beyazlık (Hul.). Bir kolu ak olan at (KTS). Ön ayakları sekili olan (hayvan) (OTAL).

asmet Ar. Arka değil, atın ön ayaklarında olan beyazlık (AK).

belak Ar. Ayakları alacalı olan at (OTAL).

belka Ar. Alaca bacaklı (at) (OTAL).

benekli (seki) Seki üzerinde siyah beneklerin olması (Emiroğlu: 78).

bukağılı Bilekleri beyaz olan at (BTL I; KAT). Bilekleri beyaz olan at, seki nevinden nişan (LO). Bilekleri beyaz (at) (MBTS). Bilekleri beyaz olan (hayvan) (TS).

bül at Ayaklarında ak bulunan, sekili olan at (Çınar: 26). Ayakları sekili olan, ayaklarında aklık bulunan at

- (DLT). Ayaklarında aklık bulunan sekili at; dazlak, cavlak at, alnı akıtmalı at (DSL.).
- çakal** Alnı ya da ayakları beyaz olan (at) (BYKS).
- çakal (at)** Alnı veya ayakları beyaz olan at (Tar. Söz.; TSD).
- çapmaz** Ön sağ, arka sol veya ön sol ve arka sağ ayağı beyaz veya alacalı olan at (DS III).
- çapras** Ön sağ, arka sol veya ön sol ve arka sağ ayağı beyaz veya alacalı olan at (DS III).
bk. *çapraz*
- çapraz** Far. Ön sağ, arka sol veya ön sol ve arka sağ ayağı beyaz veya alacalı olan at (DS III). Ön sağ, art sol ya da ön sol, art sağ ayağında beyaz ya da alacalı seki olan at (Emiroğlu: 540).
bk. *çapras*
- çavras** Ön sağ, arka sol veya ön sol ve arka sağ ayağı beyaz veya alacalı olan at (DS III).
- çilli (seki)** Seki üzerinde kırmızı beneklerin olması (Emiroğlu: 78).
- çizme seki** Beyazlığın uzun konçlu çizme biçiminde, carpus ve Tarsus oynaklarına kadar yükselmesi (Emiroğlu: 78); (Hayvanansk.).
bk. *seki*, *yüksek seki*
- çoraplı** Dizine kadar beyazı olan at (MAS).
- düzensiz seki** Çizme sekilerin üst kısmının düzensiz ve girintili çıkıntılı olması (Emiroğlu: 78).
bk. *çizme seki*
- dişli seki** Çizme sekilerin üst kısmının düzensiz ve dişli olması (Emiroğlu: 78).
bk. *çizme seki*
- eblak** Ar. Ayaklarının sekili uyluklarına kadar varmış, akli karalı at; alabacak; gösterişli ve güzel at (BTL I). Alabacak (BYKS). Ablak kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli; ayakları uyluklarına kadar sekili olan (at); gösterişli ala bacak (at) (MBTS). Alabacak (at) (OTAL).
- eli kefinli** Öndeki ayaklarından biri beyaz olan at (DS V).
- ercal** Ar. Bir ayağı beyaz olan attır (LL).
bk. *ercel*, *ercül*
- ercel** Ar. Şu ata derler ki bir ayağında aklık ola; arka ayaklarının birinde beyazlık olan attır da denir (AK). Arka ayaklarının birinde beyazlık olan at (AK). Bir ayağı beyaz at (BYKS; Kanar).
bk. *ercal*, *ercül*
- ercül (at)** Sol ayağı ak at; şom olur (Emiroğlu: 97).
bk. *ercal*, *ercel*
- ezer** Ar. Atın ayakları siyah, üst kısmı beyaz olmak (BYKS).
- ezra** Ar. Beyaz kulaklı siyah at (BYKS).
- hacil, hacil** Ar. Üç ayağı beyaz olan at (OTAL; Tez 2).
- işkil** Far. Önden sağ ve arkadan sol ayağı beyaz olan at (BYKS).
- it beni** Atların arka ayaklarındaki siyah beyaz benekli işaret (DS VII).
- it nişanı** Atın ayağında nâ-makbûl bir nişan (KAT).
- karışık (seki)** Sekinin renkli kıllarla karışık olması (Emiroğlu: 78).
- kefenli** Ön ayaklarından birisi sekili olan at (DS VIII).
- köstekli** İki ayağı beyaz olan at (DS VIII).
- menkûs** Ar. Sol ön ayağı beyaz at (Kanar). Sol ön ayağında beyaz bulunan ve Araplarca makbul sayılmayan (at) (OTAL).
- meşbûb** Ar. İki ayağı ak olan at (AK; OTAL). İki ayağı ak at (Kanar; MOL).
- meşkûl** Ar. İki ön ayağıyla art ayağın birisi bileklerine varınca ak olan at ve inde'l-baz mutlaka üç ayağı bileklerine varınca ak olan (AK). Üç ayağı beyaz at (Kanar). Üç ayağı ak ya da biri ak olan at yahut elinin

sağı, ayağının solu yahut aksi olan attır (LL). Bileklerine kadar üç ayağı beyaz olan at (OTAL).

misgi Bacakları siyah lekeli olan hayvan (STİAT).

muhaçcel Ar. Dört ayağı sekili olan at ki beyazı irsâgdan mütecaviz ola; ama rûkbeteynden tecavüz etmeye ve inde'l-baz bir eli ve bir ayağı hilafına ak olan at (AK). Beyaz ayaklı at (Kantar). Ayağı sekili, beyazlı at (OTAL).

mutlakü'l-yemin Atın yalnızca ön bacağının sekili olması; bu at makbul tutulur (Emiroğlu: 79).

mutlakü'l-yesar Atın yalnızca ön sol bacağının sekili olması. İstenmeyen bir at (Emiroğlu: 79).

müceyyib Ar. Dizine varınca ayağı ak olan at (AK).

müna'al Ar. Bileğinin altı beyaz at (AK).

nişane Atların vücudunun bazı yerlerinde, mesela alnında, yüzünde ya da bacaklarının alt kısımlarındaki açık renk işaretlere denir (Hayvanansk.). Atların vücutlarının belli yerlerinde tüylerin spiral şeklinde dönmesi ya da uzun çizgiler oluşturması simgesel anlamlar taşır (James, 449).

ökçesi beyaz Tırnağa bitişik kısmın yalnız arka tarafında leke halinde bir beyazlığın bulunması (Emiroğlu: 78).

önde seki eseri Tırnağa bitişik kısmın yalnız ön tarafında leke halinde beyazlığın bulunması (Emiroğlu: 78).

önleri sekili Atın ön iki bacağında sekinin bulunması (Emiroğlu: 79).

papaz atı Halkın uğursuz saydığı dört ayağı sekili at (DS IX).

postallı Bileklerinde beyazlık olan at (Küçük: 1848).

puşt nişanı Atın arkasında, kuyruk sokumuna yakın yerlerde bulunan tüy kıvrılması; böyle atlara güvenilmez (Emiroğlu: 63).

sağ çapraz köstekli Atın ön sağ ile arka sol bacaklarında sekinin bulunması (Emiroğlu: 79).

seki < *seki* At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke (AAS; DS X). Atın ayağında olan beyaz nişan (BTL III). At, eşek ve sığırların ayaklarında bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık (BYKS; KBS). Hayvanların ayağındaki ak leke (DS XII; KBS). Koyu donlu atlarda, bacakların bitim yerlerinde görülen beyaz kılların meydana getirdiği nişanelere denir (Emiroğlu: 78). Ayakların ucunda bulunan beyazlıklara denir; bu lekenin büyüklüğüne göre çeşitli adlar alır (Hayvanansk.). Atın ayağındaki beyaz (KAT). Alnında beyazlık olan, atın ayaklarında olan beyazlık (Kaymaz: 314). Bazı atların ayaklarındaki bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık (MBTS). Atın ayağında genellikle bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık (ÖTS; TSÖ). Bileğe ya da dize çıkan beyazlık (RKS). Atın ayaklarında olan beyazlık; ayağında sekisi olan, sekili; alnında beyazlık olan (Tar. Sözl.). At, eşek ve sığırların ayaklarında bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık, seki (TS). At, eşek ve sığırların ayaklarında bileğe kadar olan aklık (TSD). bk. *seki*, *seki*, *seki*, *seki*, *söki*, *söki*

seki eseri (Hayvanansk.)

bk. *seki*

seki Atın ayağındaki beyaz lekeler (ADÜM). Atın ayaklarında olan beyazlık; ayağında sekisi olan, sekili; alnında beyazlık olan (BYKS). At, eşek ve sığırların

ayaklarındaki ak leke (DS X). Hayvanların ayağındaki ak leke (DS XII). Alnında beyazlık olan, atın ayaklarında olan beyazlık (Kaymaz: 314). Seki (KBS). Atın ayaklarında olan beyazlık (TSD). Ayaklarında beyazlıklar olan al at (MAS). At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke (MİAS) Atın ayaklarında olan beyazlık; ayağında sekisi olan, sekili; alnında beyazlık olan (Tar. Sözü). At, eşek ve sığırların ayaklarında bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık, seki (TS).

bk.seki, sekil, sekir, sekü, sekül, sököl, tahcöl

sekil at Dört ayağı da sekili olan atlara denir. Hz. Hüseyin şehit edilmeden önce bindiği at böyle bir at olduğu için sevilmez (Emiroğlu: 79).

sekiliAyağında ak leke bulunan hayvan (AAS). Ayaklarında ak leke bulunan hayvan (DS X). Hayvanların ayağındaki ak leke (DS XII). Sekisi olan (ÖTS; TS; TSÖ). Ayağında sekisi olan (at) (MBTS).

bk.seki

seki nişanesi Beyazlığın ince bir şerit halinde tırnağın üstünü sarması (Emiroğlu: 78).

sekirAyaklarında ak leke bulunan hayvan (DS X). Hayvanların ayağındaki ak leke (DS XII; KBS).

bk.seki

sekol Atların ayaklarında bulunan benek, seki (EİA).

sekü At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke (BTL III; DS X; KBS).

bk.seki

sekül At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke (DS X). Ayaklarında ak leke bulunan hayvan (DS X; KBS). Bilekleri beyaz olan at (KİAT). Sekili at

(KTS). Atın ayağındaki aklık (KYSV).

bk.seki, sekil

singil Atın ayaklarındaki aklık (Küçük: 1848).

sinilAtın ayaklarındaki aklık (DS X).

sol yan köstekli Atın sol taraf ön ve arka bacaklarında sekinin bulunması (Emiroğlu: 79).

sökölAt, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke (DS X;KBS). At, eşek ve sığırların ayaklarında bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık (KBS). Hayvanların alnı, ayakları ya da kuyruklarında bulunan beyazlık (KYSV).

sökölü Ayaklarında ak leke bulunan hayvan (DS X; KBS; KYSV).

şikâl Far. Atın üç ayağının sekili olmasıdır (AK). Üç ayağı beyaz lekeli at (Kantar). Atın bacağındaki beyazlık (KTS). Üç ayağı sekili 'beyaz' at (OTAL).

bk.şikel

şikel Atın bacağındaki beyazlık (TSD).

bk.şikâl

tahcöl Ar. Atın dört ayağında veya üç ayağında olan aklığa derler. Az ve eğer çok dizlerine varınca ona tecavüz etmeye. Türkice o ata sekil derler. Atın iyiliğine delalet eder (AK). Atın az olsun çok olsun bileklerini aşp dizlerini aşmayan ön ve arka ayaklarında ya da üç ayağında yahut arka ayaklarındaki beyazlıktır; atın ayaklarından bileklerine ulaşan beyazlıktır (AK).

bk.sekil

tam sekiBeyazlığın tırnaktan köstek oynasına 'topuk' kadar olan kısmı çerçevelemesi (Emiroğlu: 78); (Hayvanansk.).

bk.seki

teñil Ön ayakları çizgili (at) (DLT).

teşkil Ar. Atın ön iki ayağı ve art ayağının birisi ak olmaktır (AK).

uğurlu seki At ve kısrağın bir, iki ya da üç ayağındaki aklık (DS XI).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

uğursuz seki At ve kısrağın dört ayağında birden var olan aklık (DS XI).

yalÖn ayağı ak olan at (İML; Küçük: 1849; TSD).

yarı seki Tırnak üstünden bukağılık çukurluğunun üstüne kadar bir şerit halinde beyazlığın bulunması (Emiroğlu: 78).

bk.*alçak seki*

yüksek çizme seki Beyazlığın, kasık çizmesi görünümünde, carpus ve tarsus oynaklarını geçmesi (Emiroğlu: 78).

yüksek sekiBeyazlığın köstek oynaklarını 'topuk' geçmesi (Emiroğlu: 78); (Hayvanansk.).

bk.*çizme seki, seki*

IV. Yele ve Kuyruk Rengi İçin Kullanılan Adlar

ak kanat Kuyruğu ve yelesi beyaz olan at (DS I).

at yalıAtın yelesi (DSI.).

büş Far. At yelesi (BYKS).

çabıdar Ak kuyruklu, ak yallı 'yeleli'; kumral: *ciran at; ciran sakal* (BTL II); (Küçük: 1846).

eklize at Atın kuyruğu (DS V).

eş'al Ar. Kuyruğunda ak olan attır (LL). Kuyruğu ak at (LO).

eşkar Ar. Yelesi ve kuyruğu kırmızı olan at (Kantar).

ısbag Ar. Alnı yahut kuyruğu etrafı ak olan attır (LL).

kuyruğul Kuyruğunun ucu ak olan hayvan (DS VIII).

kümeýt Ar. Şu at ki yelesi ve kuyruğu kara ve sair yeri kızıl ola (AK). Atın kendi kızıl ve yelesi ve kuyruğu siyah olursa ona kümeýt derler (AK). Yelesi ve kuyruğu siyah doru yahut yağız attır (LL).

bk.*kümyet*

kümije Far. Yelesi, kuyruğu siyah attır (LL).

ok Yelesi, kuyruğu kızıl olan at (İML).

percem(At için) Yele (ÖTS).

peşAtın boyun ve kakül kılı (Kantar).

ükmûmât Ar. Atın yelesi ve kuyruğu siyah olmak (AK).

yalAtın yelesi (Çınar: 27). Yele; ense (DSI.).

yalıAtın boyun ve ensesinin uzun kılları, yele (TAS).

yalgıl Yelesi ak, ak yelesi (DLT). Ak yelesi at (DSI.). Ak yelesi (TSD).

yalgıl atAk yelesi at (DSI.).

yalıg At yelesi (DSI.).

yeleAt, eşek, katır gibi hayvanların boyunlarında bulunan uzun kıllar (YKA).

SONUÇ

1. Bu çalışmada 91 kaynak taranmıştır. Bu kaynaklardaki veriye göre, atların adlandırılmasında, donlarından ve nişanelerinden ne kadar çok yararlanıldığı ortaya konmuştur.

2. Çalışmamızda, at donları için 573; baş ve boyun bölgesi nişaneleri için 143; bacaklar ve bacak bölgesi nişaneleri için 83; yele ve kuyruk rengi için 21 olmak üzere toplam 820 ad, madde başı olarak tespit edilmiştir.

3. Türk dilinde, Türkiye Türkçesi dışındaki lehçeler hariç, sadece at donlarıyla ilgili söz varlığının bu kadar çok olması, atla ilgili diğer kavramların adlandırılmasında pek çok sözcüğün var olduğunu da göstermektedir.

4. Atın toplumsal yaşamdaki yerini kaybetmesiyle orantılı olarak at ve at donlarıyla ilişkili Türkçedeki sözlerin, insan-varlık ilişkisi bakımından, giderek azaldığı görülmektedir.

5. Burada madde başı olarak 820 adın tespit edilmesiyle, varlık-varlık adı ilişkisini inceleyecek dilbilimi çalışmalarına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Taranan Eser ve Kaynakların Kısaltmaları

AA	: <i>Aybastı Ağzı, (İnceleme- Metin- Sözlük)</i> , Haz. Mehmet Aydın, TDK Yay., Ankara, 2002.
AAS	: <i>Aydın Ağzı ve Sözlüğü</i> , Haz. Arif A. Uyguç, Kolalı Matbaası, Aydın 2006.
ADÜM	: <i>Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I</i> , A. Caferoğlu, TDK Yay., Ankara 1994.
AİAS	: <i>Ankara İli Ağzı Sözlüğü</i> , Haz. A. Esat Bozyiğit, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998.
AK	: <i>Ahterî-i Kebîr</i> , Ahterî Mustafa Efendi, Haz. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak, TDK Yay., Ankara, 2009.
Albayrak	: <i>Türkiye Türkçesinde Atasözleri</i> , Nurettin Albayrak, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.
Arslan	: <i>Osmanlı Makaleleri, Edebiyat, Tarih, Kültür</i> , Mehmet Arslan, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007.
Bayr.	: "Kavram ve Anlam Boyutunda Al, Kırmızı ve Kızıl", Nesrin Bayraktar, <i>International Journal of Central Asian Studies</i> , Prof. Dr. Mustafa Canpolat Armağanı, Volume 10-1, s. 144-165.
BD	: <i>Bâbü'r Divanı</i> , Haz. Bilâl Yücel, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1995.
BTL I-IV	: <i>Büyük Türk Lugati</i> , Hüseyin Kazım Kadri, (3 cilt İstanbul Maarif Matb., 1943; 4. cilt Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1945).
BTS	: <i>Büyük Türkçe Sözlük</i> , www.tdk.gov.tr
BYKS	: <i>Osmanlı Türkçesinde Benzer Yazılışlı Kelimeler Sözlüğü</i> , Haz. Mehtap Erdoğan, Grafiker Yay. Ankara 2009.
Çınar	: <i>Türklerde At ve Atçılık</i> , Ali Abbas Çınar, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1993.
DK	: <i>Dede Korkut KitabıII</i> , İndeks- Gramer, Haz. Muharrem Ergin, TDK Yay., Ankara 1991.
DLT	: <i>Divanü Lugati't-Türk</i> , Dizin, Haz. Besim Atalay, TDK Yay., 1991.
DS I-XII	: <i>Derleme SözlüğüI XII</i> , TDK Yay., 2. baskı, Ankara 1993

- DSL.** : *Drevnetyurkskiy Slovar*, Leningrad 1969. (Rusçadan Türkçeye aktarılarak örneklendirilmiştir.)
- DTYA** : *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, Haz. Selâhattin Olcay, TDK Yay., Ankara, 1995.
- EA** : *Elbistan ağzı –Çiçek Köyü Örneği-*, Haz. Abdulvahap Özalp, Özgü Yay., İstanbul 2008.
- EDM** : *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*, Haz. Recep Toparlı, TDK Yay., Ankara 2003.
- EİA** : *Erzurum İli Ağzları*, (İnceleme- Metinler- Sözlük ve Dizinler), Haz. Efrasiyap Gemalmaz, 3 cilt, TDK Yay., Ankara 1995.
- Emiroğlu** : *Yoldaşımız At*, Kudret Emiroğlu, YKY Yayınları, İstanbul 2009.
- ETG** : *Eski Türkçenin Grameri*, A. Von Gabain, Çev. Mehmet Akalın, TDK Yay., Ankara 1988.
- EUTS** : *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, A. Caferoğlu, TDK Yay., İstanbul 1968.
- EYAD** : *Elazığ Yöresi Ağzlarından Derlemeler I*, Haz. Tuncer Gülensoy-Ahmet Buran, TDK Yay. Ankara 1994.
- EYSV** : *Elazığ Yöresi Söz Varlığı*, Haz. Ahmet Buran- Nadir İlhan, TDK Yay., Ankara 2008.
- Hayvanansk.** : www.hayvanansiklopedisi.com/Baslica-At-Renkleri.html
- Hul.** : *Hulasa (Okçuluk ve Atçılık)*, Haz. H. İbrahim Delice, Kitabevi Yay., İstanbul 2003.
- İM** : *İslâmî'nin Mesnevisi* (Eski Anadolu Türkçesine İlişkin Bir Metin), Haz. Hasan Yüksel, H. İbrahim Delice, İ. Hakkı Aksoyak, Sivas 1996.
- İML** : *İbn-i Mühennâ Lügati*, Aptullah Battal, 3. Baskı, TDK Yay., Ankara 1997.
- Kanar** : *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Haz. Mehmet Kanar, Say Yayınları, İstanbul 2008.
- KAT** : *Kamus-i Türkî*, Şemseddin Sami, Haz. Paşa Yavuzarslan, TDK Yay.
- Kaymaz** : "Eski Anadolu Türkçesinde Renk Bildiren Kelimeler ve Teşkilleri", Zeki Kaymaz, *Millî Kültür Araştırmaları*, 50. *Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder'e Armağan*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, s. 303-315.
- KB** : *Kutadgu Bilig III*, İndeks, Haz. Reşid Rahmeti Arat, Türk Kültürünü Araştırma Ens. Yay., İstanbul 1979.
- KBS** : *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Haz. Tuncer Gülensoy, 2 cilt, TDK Yay. Ankara 2007.
- KE** : *Kısasü'l-Enbiyâ*, Peygamber Kıssaları, Nâsirü'd-din bin Burhânü'd-din Rabgûzî, Haz. Aysu Ata, TDK Yay. Ankara 1997.
- KEM** : *Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcidi's-Şerife*, Ahmed Fakih, Haz. Hasibe Mazioğlu, TDK Yay., Ankara 1974.
- KİAT** : *Kuzeydoğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar* (Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Yöresi Ağzları, Ahmet Caferoğlu, TDK Yay., Ankara 1994.
- KLS** : *Kuman Lehçesi Sözlüğü*, K. Grönbeh, Çev. Kemal Aytaç, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1992.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- KTS** : *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Haz. Recep Toparlı, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, TDK Yay., Ankara 2003.
- Küçük** : "Türk Kültüründe Donlarına Göre Atlara Verilen Adlar ve Nişanları", Salim Küçük, *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8.
- KYA** : *Kırşehir ve Yöresi Ağzları, (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Haz. Ahmet Günşen, TDK Yay. Ankara 2000.
- KYSV** : *Kastamonu Yöresi Söz Varlığı*, Haz. Ergün Acar, Gazi Kitabevi, Ankara 2011.
- LC** : *Lûgat-ı Cûdî*, İbrahim Cûdî Efendi, Haz. İsmail Parlatır- Belgin Tezcan Aksu, Nicolai Tufar, TDK Yay., Ankara 2006)
- LL** : *Lehçetü'l-Lûgat*, Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi, Haz. H. Ahmet Kırkkılıç, TDK Yay., Ankara 1999.
- LO** : *Lehce-i Osmânî*, Ahmed Vefik Paşa, Haz. Recep Toparlı, TDK Yay., Ankara 2000.
- MAS** : *Mersin Ağzı Sözlüğü*, Haz. Gülseren Tor, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 38, İstanbul 2004.
- MBTS** : *(Asırlar boyu târihî seyri içinde) Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Lugatı; İlhan Ayverdi, I, II, III, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, Mart 2006.
- MİAS** : *Muğla İli Ağız Sözlüğü*, Ali Abbas Çınar (Muğla Mermerciler Derneği'nin Bir Kültür Hizmeti), Muğla 2004.
- ML** : *Muhakemetü'l-Lugateyn*, Ali Şîr Nevâyî, Haz. Sema Barutçu Özönder, TDK Yay., Ankara 1996.
- MN** : *Mecmuatü'n-Nezâir*, Haz. Mustafa Canpolat, TDK Yay., Ankara 1995.
- MOL** : *Mükemmel Osmanlı Lûgati*, Ali Nazîmâ, Faik Reşad, Haz. Necat Birinci, Kâzım Yetiş, Fatih Andı, Erol Ülgen, Nuri Sağlam, Ali Şükrü Çoruk, TDK Yay., Ankara 2002.
- MS** : *Mevlânâ Sekkâkî Divanı*, Haz. Kemal Eraslan, TDK Yay., Ankara 1999.
- MŞ** : *Müntahab-ı Şifa II*, Celalüddin Hızır (Hacı Paşa), Sözlük, Haz. Zafer Önler, Simurg Yayınları, İstanbul 1999.
- NF** : *Nevşehir Folkloru I, -Deyimler, Atasözleri, Sözcükler-*, Haz. Emrullah Güney- Hüseyin Güney, Nevşehir Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi I, Nevşehir 2006.
- OAS** : *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*; Okyanus 20. yüzyıl Ansiklopedik Türkçe Sözlük, 3 Cilt, Haz. Pars Tuğlacı, Pars Yayınevi, İstanbul 1971.
- OTAL** : *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Haz. Ferit Devellioğlu, Aydın Kitabevi, Ankara 1986.
- OTG** : *Orhon Türkçesi Grameri*, Talat Tekin, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, Ankara 2000.
- ÖTS** : *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*, MEB Yayınları, 4 cilt, Ankara, 1995.
- PKTA** : *Polatlı Kırım Türkçesi Ağzı*, Haz. Zühal Yüksel, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- RKS** : *Renk Kavram Sözlüğü: Renk Kavram Alanları Üzerine Bir Deneme*, Ayşe Davaz, Ofset Yapımevi, Aralık 1991, İstanbul.
- RTK** : *Resimli Türkçe Kamus*, Raif Necdet Kestelli, Haz. Recep Toparlı, Belgin Tezcan Aksu, Canan Selvi Kanoğlu, Seyfullah Türkmen, TDK Yay., Ankara 2004.
- SA I** : *Sanat Ansiklopedisi*, Haz. Celâl Esad Arseven, Millî Eğitim Basımevi, 5 cilt, 5. Baskı, İstanbul 1983.
- SAKT** : *XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satırları Kur'an Tercümesi*, Muhammed bin Hamza, Haz. Ahmet Topaloğlu, 2 cilt, sözlük, Kültür Bak. Yayınları, İstanbul 1978.
- SN** : *Süheyl ü Nevbahar, Mesud bin Ahmed*, Haz. Cem Dilçin, TDK Yayınları, Ankara 1991.
- SS** : *Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Sevan Nişanyan, Adam Yayınları, 2. basım, İstanbul 2003.
- STİAT** : *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*, A. Caferoğlu, TDK, Ankara 1994.
- ŞM** : *Şehir Mektupları*, A. Rasim, Yay. Haz. Nuri Akbayer, Oğlak Yay., İstanbul 2005.
- ŞT** : *Şecere-i Terâkime*, Haz. Zuhâl Kargı Ölmez, Simurg Yay., Ankara 1996.
- Tar. Söz.** : *Tarama Sözlüğü I-VIII*, TDK Yay., 3. baskı, Ankara 1995.
- TAS** : *(Çukurova Kadirli Dağkolu) Türkmen Ağız Sözlüğü*, Haz. Ahmet Türkmenoğlu, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- TBUÜ** : *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, T. Tekin, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Simurg Yay., Ankara 1995.
- TÇZK** : *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine, (Cevat Rüştü'den Bir Göldeste)*, Haz. N. Hikmet Polat, Kitabevi Yay. İstanbul 2001.
- TDES** : *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Hasan Eren, Bizim Büro Basım Evi, Ankara 1999.
- TETTL** : *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, A-E, Birinci Cilt, Andreas Tietze, Simurg Yayınları, İstanbul-Wien 2002.
- Tez 1** : *Zâtî Divânındaki Kelime Grupları ve Söz Varlığı*, Haz. Şule Yılbır, Sakarya Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Tez 2** : *Fuzûlî Divânı Söz Varlığı, Kelime Grupları*, Haz. Elif Ertuğrul, Sakarya Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Tez 3** : *Resim Sanatında Rönesans'tan Empresyonizme Renk Kullanımı ve Kırmızı Rengin İfade Biçimleri*, Haz. Aysun Çömen, Dokuz Eylül Ü. Eğitim Bilimleri Ens. Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2010.
- TİK** : *Tarih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*, Şirvanlı Mahmûd, Haz. Arslan Tekin, TDK Yay., Ankara 1998.
- TOS** : *Trabzon-Tonya Ağızının Dilbilgisel Özellikleri ve Tonya Sözlüğü*, Haz. Hasan Kalyoncu, Topkar Matbaası, Tonya 2001.
- TS** : *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., 10. Baskı, Ankara 2005.
- TSĐ** : *VIII – XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçe'nin Sözcük Dağarcığı*, Burhan Paçacıoğlu, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2006.
- TSÖ** : *Türkçe Sözlük*, Dil Derneği Yayınları, 2. baskı, Ankara 2005.
- Ülker 1** : Süreyya Ülker, "Boz", *Türk Dili Dergisi*, <http://turkdilidergisi.org/renkler/boz.htm>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- Ülker 2** : Süreyya Ülker, “Kızıl”, *Türk Dili Dergisi*,
<http://turkdilidergisi.org/renkler/kizi.htm>
- Ülker 3** : Süreyya Ülker, “Ala”, *Türk Dili Dergisi*,
<http://turkdilidergisi.org/renkler/ala.htm>
- Ülker 4** : Süreyya Ülker, “Akla Kara”, *Türk Dili Dergisi*,
<http://turkdilidergisi.org/renkler/akla.htm>
- YKA** : Yukarı Karaçay (Kocapınar Köyü Ağzı), *İnceleme ve Sözlük*, Haz.
 Yaşar Çağbayır, Ötüken Yay., İstanbul 2009.
- w1** : [http://www.baybul.com/genel-konular/1878934-donlari-](http://www.baybul.com/genel-konular/1878934-donlari-renkleri.html)
[renkleri.html](http://www.baybul.com/genel-konular/1878934-donlari-renkleri.html)
- w2** : <http://sozluk.sourtimes.org/>
- w3** : <http://tr.wiktionary.org>

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Nurettin (2009): *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Mehmet (2007): *Osmanlı Makaleleri, Edebiyat, Tarih, Kültür*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- BAYRAKTAR, Nesrin (2005): “Kavram ve Anlam Boyutunda Al, Kırmızı ve Kızıl”, *International Journal of Central Asian Studies*, Prof. Dr. Mustafa Canpolat Armağanı, Volume 10-1, s. 144-165.
- ÇINAR, Ali Abbas (2007): “ Türk Dünyası Destanlarında At-Yiğit veya At-İnsan Birlikteliği”, <http://turkyurdu-makaleler.blogspot.com> 11 Eylül 2007, s. 2-26.
- ÇINAR, Ali Abbas (1993): *Türklerde At ve Atçılık*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1993.
- EMİROĞLU, Kudret (2009): *Yoldaşımız At*, YKY Yayınları, İstanbul.
- JAMES, Jeremy (2008): *İngiliz Yarış Atlarının Atası-Türk Atı*, E Yayınları, İstanbul.
- KARAAĞAÇ, Günay (2002): *Dil, Tarih ve İnsan*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KARAAĞAÇ, Günay (2012): *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KAYMAZ, Zeki (1996): “Eski Anadolu Türkçesinde Renk Bildiren Kelimeler ve Teşkilleri”, *Millî Kültür Araştırmaları*, 50. Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder’e Armağan, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, s. 303-315.
- KÖSE, Nerin: “ Bozlaklarda At”, *Türk Kültürü*, S. 335, Yıl: XXIX, s. 157-160.
- KÜÇÜK, Salim (2009): “Türk Kültüründe Donlarına Göre Atlara Verilen Adlar ve Nişanları”, *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8.
- PAÇACIOĞLU, Burhan (2003): “Türkçe’nin Sözcük Dağarcığı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri*, Sayı: 2, Sivas.